

VERKSAMHETSBERÄTTELSE

2024

Verksamhetsberättelse 2024 för:

Biosfärområde Nedre Dalälven

Nedre Dalälvens Intresseförening (NeDa)

Nedre Dalälvens Utvecklingsaktiebolag (NEDAB)

Koordinator för biosfärområdet: NeDa

Publiceringsdatum: 2025-02-15. Godkänd vid årsstämman 25-05-07.

Kontakt: info@nedredalalven.se, www.nedredalalven.se

Bilder: copyright NeDa, verksamheterna själva eller angivna fotografer

Framsidas bildgalleri visar ett axplock av de aktiviteter som vi under 2024 har genomfört runt om i biosfärområdets kommuner. Under året arrangerade vi ett trettiotal aktiviteter som involverade över tvåhundra trettio företag, ett femtiotal föreningar och organisationer samt mer än femhundra personer. Detta gjorde vi bland annat genom de två lagägda Leaderprojekten Upplev smaken i Nedre Dalälven och Slow Trips – hållbar besöksnäring, den leaderfinansierade förstudien Fiskeutveckling i Nedre Dalälven, det leaderfinansierade projekt Ledverket - ledutveckling i Nedre Dalälven och det genom Interreg Baltic Sea Region Programme 2021-2027 finansierade projektet Supported by Nature.

Överst, från vänster: Matåret inleddes med en stor bransch- och inspirationsträff hos Skedvi Bröd i Säter. Företagare från 8 av 9 kommuner i biosfärområdet var representerade med företagare på träffen med totalt 65 deltagare. | 28 personer varav 22 pedagoger från fem skolor träffades på Prostmyran i centrala Hedemora för att diskutera hur vi kan utveckla en lärplats för våtmarker och levande vatten. | Tobbe, projektledare för Ledverket, letar efter oslipade diamanter i form av leder att utveckla. Här är Tobbe ute i fält tillsammans med eldsjälar som brinner för att iordningställa Folkareledden som berör Hedemora, Avesta och Sandviken.

Mitten: Sala kommun bidrog med ett flertal entreprenörer som följde med på studieresan "Smaka på Dalarna till södra Dalarna; med följde Gröna Hagars kött, Fiket i Färnebo, Änga gård, Schelins bageri och Lasjö Vilt. | Biologisk Myggkontroll utför bekämpning i sju av biosfärområdets kommuner. Här håller man ett av sina informationsmöten. | Båtforsområdet i Tierps kommun är en nyckelplats för framtida lek och uppväxt för lax och havsöring. Vi tog med ett femtiotal av fiskets intressenter på en studieresa med buss i området.

Nederst: Flera prova på-dagar kring att restaurera en strömsträcka har ingått under året i projektet Supported by Nature. Här är vi Olsbäcken som mynnar ut i Östersjön vid Långsand i Älvkarleby kommun. | Renata Künz från Hedesunda Camping är en av de entreprenörer som uppskattade vår träff kring att plocka och tillreda svamp i projekt Upplev Smaken av Nedre Dalälven. | I förstudien Fiskeutveckling i Nedre Dalälven bjöd vi in till träffar för dialog på fem olika orter. Här är vi på plats på Café Udden i Gysinge, Sandvikens kommun.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Innehållsförteckning.....	3
Bakgrund	5
Nedre Dalälvsamarbetet, NeDa	5
Biosfärområde Nedre Dalälven	5
Organisation	5
Årsstämma	6
Styrelsens sammansättning.....	6
Revisorer.....	7
Valberedning	7
Styrelsemöten	7
Verksamhetsplan 2024.....	7
Medlemmar.....	8
Verkställande direktör.....	8
Antal anställda samt arbetsfördelning	9
Biosfär - övergripande	10
Handlingsplanen för biosfärområdet	10
Leaderstrategin kopplad till biosfärkonceptet	11
Biosfärteamet.....	12
Biosfärkommunrådet	12
Biosfärambassadörer	13
Verksamhet 2024	14
Fokusområde - Hållbar besöksnäring och friluftsliv	14
Projekt Upplev Smaken av Nedre Dalälven	15
Projekt Ledverket – Ledutveckling i Nedre Dalälven	21
Arbetet med Biosfärmärkningen fortsätter	23
Fokusområde - Multifunktionella landskap	24
Projekt Supported by Nature – lärplatser för naturbaserade lösningar	24
Lärplats Olsbäcken, Älvkarleby kommun	27
Lärplats Jönshytteån, Sätters kommun	31
Lärplats Prostmyran, Hedemora kommun	32
Fokusområde - Levande vatten.....	33
Fiskevårdsarbetet prioriterat av styrelsen	33
Guidad rundtur med buss i båtforsområdet	33
Förstudie, fiskeutveckling i Nedre Dalälven	34

INNEHÅLLSFÖRTECKNING (Fortsättning)

Fokusområde - Biologisk myggkontroll	36
Organisation	36
Stickmyggbekämpning	36
Biologisk Myggkontroll är en kunskapsorganisation	37
Lokalt engagemang	38
Marknadsföring och aktiviteter	39
www.nedredalven.se – en portal till områdets utbud	39
Aktiviteter i biosfärnätverket	40
Biosphere for Baltic – Future Generations	40
Halvtidsuppföljning av Biosfärområde Voxnadalen, 11-12 juni	41
Svenska Biosfärrådet, i Vänerskärsgården med Kinnekulle, 28-29 augusti	41
Styrelseträff i Voxnadalen, 4-5 september	42
Miljökommunikationsdagen, Stockholm, 3 oktober	42
Konferens Sprida ringar på vattnet, Uppsala, 9-10 oktober	43
Kommunbesök med biosfärinformation och möjligheter till samarbete	44
Nätverkande och deltagande i andras aktiviteter	44
Projekt BUS (Bevara Utveckla Stödja) i biosfären	45
Prisutdelning - 2024 års Östersjöpris till NeDa	45
NeDa:s årsavslutning - julmingel	46
NeDa:s medverkan i externa organ	47
Dalälvens Vattenvårdsförening	47
Dalälvens Vattenråd	47
Färnebofjärdens nationalpark	47
Övriga	47
Nytt kring biosfärmedarbetare	48
Jan O. Lundström går i pension	48
Henrik Thomke går i pension	51
Projekt drivna av Leader Nedre Dalälven	56
Slow Trips (Projekt för hållbar besöksnäring och friluftsliv)	56
Ung i Nedre Dalälven 2.0 (Ungdomsprojekt)	57

BAKGRUND

NEDRE DALÄLVSSAMARBETET, NeDa

Nedre Dalälvens Intresseförening (NeDa) och Utvecklingsaktiebolag (NEDAB) bildades 1986 med kansli i Gysinge. Det geografiska verksamhetsområdet sträcker sig från Säter i Dalarna till havet vid Älvkarleby. Sett från älvperspektiv är området cirka 17 mil långt. NeDa har varit huvudman och samordnare för Biosfärområde Nedre Dalälven sedan arbetet med förstudie och ansökan till Unesco startade 2004.

NeDa har till uppgift att med utgångspunkt från Nedre Dalälvens unika och höga natur- och kulturmiljökvaliteter samt det centrala och strategiska läget i landet verka för att:

- övergripande ge regionen en positiv profilering
- gagna medlemmarna
- utveckla turismen
- bidra till inflyttning av hushåll och företag

Utvecklingsarbetet ska ske med beaktande av de areella näringarnas intressen, natur-, kultur- och miljöintressen samt medlemmarnas övriga intressen. FN-organet Unesco:s utnämning av Nedre Dalälven till biosfärområde 2011 genomsyrar NeDa:s hela verksamhet.

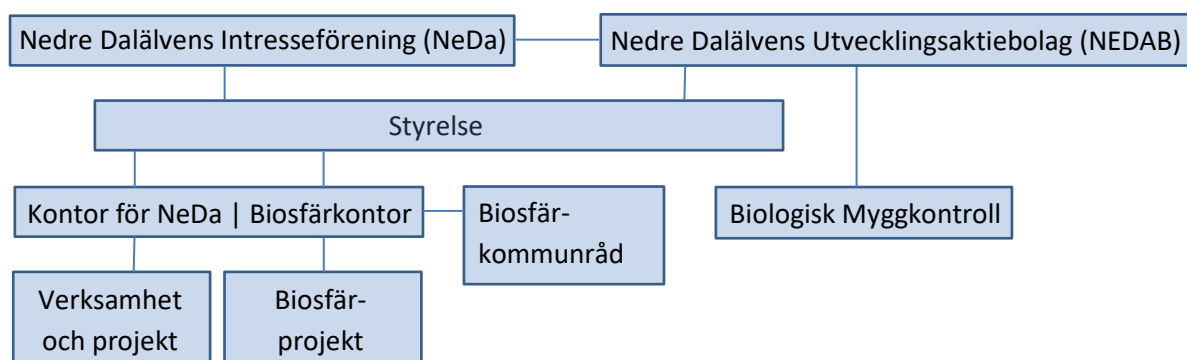
BIOSFÄROMRÅDE NEDRE DALÄLVEN

Nedre Dalälven utnämndes av Unesco till biosfärområde 2011 och blev därmed det tredje området i landet som fått den statusen. Biosfärområden ska:

- gynna de boende i området genom social och ekonomisk utveckling
- värna den biologiska mångfalden
- vara modellområden för hållbar utveckling
- vara arenor för forskning och utbildning

De första tio åren som biosfärområde beskrivs i en rapport som har granskats och godkänts av Unesco. Rapporten finns att läsa på www.nedredalalven.se.

ORGANISATION

Leader Nedre Dalälven är en egen juridisk person som omfattar samma geografiska område som NeDa och delar kontor och delvis också personal. Kan beskrivas som en "verktygslåda" för utvecklingen i området.

ÅRSSTÄMMA

Årsstämman 2024 ägde rum den 22 maj på Garpenbergs slott, Hedemora kommun, där ordförande Peter Kärnström hälsade alla välkomna. Förutom sedvanliga årsmötesförhandlingar redogjorde biosfärkoordinator Elias Regelin för olika insatser inom biosfärområdet under året. Peter Kärnström informerade om den ekonomiska garanti på 3,5 miljoner kronor som Sandvikens kommun beslutat om för att kunna garantera medel för den biologiska myggbekämpningen eftersom beställningstiden på bekämpningsmedlet är så lång.

Årsstämman hölls på Garpenbergs slott. Innan stämman tog Tobbe Öman, verksamhetsutvecklare, med alla utomhus och berättade om projekt Ledverket. Sebastian Sterner, controller, delgav årets resultat. Jan O. Lundström, exekutiv rådgivare för Biologisk Myggkontroll, berättade under stämman om bekämpningsverksamheten.

STYRELSENS SAMMANSÄTTNING

ORDINARIE LEDAMÖTER

FÖR KOMMUNER

Peter Kärnström	Sandvikens kommun, ordförande
Marie Wilén	Heby kommun, vice ordförande
Mats Nilsson	Säters kommun
Stefan Steen	Avesta kommun
Erik Kolm	Tierps kommun

FÖR MARK- OCH VATTENÄGARE

Marco Blixt	Fortum Sverige
Thomas Bertilsson	Upplandsstiftelsen

FÖR NÄRINGSLIVET

Annika Carlström	Gysinge Herrgård, Julia Hotell
------------------	--------------------------------

SUPPLEANTER

FÖR KOMMUNER

Lennart Mångs	Hedemora kommun
Julia Cederstrand	Gävle kommun
Katrin Jakobsson	Älvkarleby kommun
Anders Wigelsbo	Sala kommun

REVISORER

Auktoriserad revisor för 2024 var Johan Hultman, Next Revision-Redovisning-Rådgivning, Gävle. Lekmannarevisor har varit Sinikka Pisilä.

VALBEREDNING

Valberedningen har bestått av Kerstin Almén, Sandvikens kommun, sammankallande, samt Jonas Nyberg, Tierps kommun och Johanna Ydringer, Billerud Korsnäs.

STYRELSEMÖTEN

Styrelsen har utöver årsstämman haft fem möten under året, varav ett digitalt.

VERKSAMHETSPLAN 2024

2024 års ettåriga verksamhetsplan antogs av styrelsen vid sitt möte 14 december 2023.

ÖVERGRIPANDE

- Information till minst hälften av våra kommunstyrelser om vår verksamhet.
- Dialog med befintliga och potentiella nya medlemmar om vår verksamhet.
- Utökad extern kommunikation för att öka kännedomen om hela verksamheten.
- Fokus på genomförande av verksamheter och projekt som initierats under 2023.
- Controllerfunktionen utvecklas för bättre uppföljning av verksamhet och ekonomi.
- VD lägger fokus på framtida utveckling av nya verksamheter, projekt och finansieringsupplägg.
- Strategi- och utvecklingsarbetet i styrelsen fortsätter 2024.

ÖVERGRIPANDE BIOSFÄRARBETE

- Arrangera minst en träff per år med biosfärkommunrådet.
- Besök i kommunerna tillsammans med representanten i biosfärkommunrådet.
- Fortsätt med kommunikationen om biosfärbegreppet och samverkan kring hållbar utveckling i området.
- Ta fram en kommunikationsplan för biosfärbetet.
- Etablera kontakt mellan biosfärområdet och lärosäten i närområdet.

FOKUSOMRÅDENA LEVANDE VATTEN OCH MULTIFUNKTIONELLA LANDSKAP

- Jobba vidare med skogens aktörer i området för att tillsammans med dem jobba för hållbar utveckling med skogen som resurs.
- Genomför en aktivitet för yngre barn kopplat till Östersjöfonden under året.
- Fiskevård och vattenrestaurering ska löpa på inom våra projekt.

FOKUSOMRÅDE HÅLLBAR BESÖKSNÄRING OCH FRILUFTSLIV

- Utveckla Slow Trips-konceptet med dess fokus på hållbar besöksnäring vidare i samverkan med Leader Nedre Dalälven.
- Presentera projektet "Upplev smaken av Nedre Dalälven", ett Leaderprojekt med fokus på mer lokalt producerad mat och dryck, på vår hemsida med karta och evenemangskalender.
- Fortsätt arbetet med projekt "Ledverket" och gå vidare in i en mer intensiv fas.
- Erbjud en uppdaterad version av biosfärmärkning till besöksmål och verksamheter i hela biosfärområdet.

BIOLOGISK MYGGKONTROLL

- Finansiering av 2024 och 2025 års bekämpningar har högsta prioritet.
- Ny organisering av arbetet skall få tid att sätta sig.
- Publicering av vetenskapliga artiklar fortsätter att öka.
- Ta fram populärvetenskapliga versioner av vissa artiklar.
- Hemsidan utvecklas med information om andra mygg och insekter.
- Undersöka hur resultat från egenkontrollen kan publiceras.
- Effektivisering av vårt GIS-arbete.
- Kompetensutveckling och omvärldsbevakning prioriteras.
- Undersök förutsättningarna att bli ett kompetenscentrum för forskning och utbildning inom entomologi och ekologi på olika nivåer.

MEDLEMMAR

Alsbo ägg	Heby kommun	Tierps kommun
Avesta kommun	Hedemora kommun	Upplandsstiftelsen
Bengts & Tyttbo Gård	Jula Hotell	Vattenfall
Billerud Korsnäs	Sala kommun	Älvkarleby kommun
Fortum Sverige	Sandvikens kommun	Östa Fishing
Gävle kommun	Säters kommun	

VERKSTÄLLANDE DIREKTÖR

VD är Charlotta Heimersson, som också är verksamhetsledare för Leader Nedre Dalälven.

ANTAL ANSTÄLLDA SAMT ARBETSFÖRDELNING

I Nedre Dalälvens Intresseförening med dotterbolaget NEDAB uppgick i slutet av 2024 antalet årsarbeten till 16 fördelat på 20 anställda, varav 3 årsarbeten i föreningen och 13 i bolaget. Arbetet som direkt berör biosfärkontoret omfattar knappt 3 årsarbeten fördelat på 8 anställda.

Biosfärarbetet samordnas av Elias Regelin. Elias har även under året varit projektledare för Supported by Nature. I biosfärarbetet deltog även VD Lotta Heimersson, Henrik Thomke kring främst fiskevårdsfrågor, projektledare Pia Wallner kring lokal mat och dryck, projektledare Tobbe Öman med ledutveckling, projektledare Magnus Pamp med förstudien Fiskeutveckling i Nedre Dalälven samt arbete med Supported by Nature och kommunikation, projektledare Johan Hedin med besöksnärlingsprojektet Slow Trips och arbete med fiskeförstudien. Övrig personal engagerade i biosfärkontorets arbete är administratörerna Karin Andersson och Madelene Jansson samt ekonomiansvarig Sebastian Sterner.

BIOSFÄR - ÖVERGRIPANDE

HANDLINGSPLANEN FÖR BIOSFÄROMRÅDET

Under året har arbetet skett utifrån handlingsplanen för 2023-2025. Fokusområdena, målen och aktiviteterna i handlingsplanen är resultatet av dialog med offentliga, ideella och privata aktörer i området. Biosfärkontoret ansvarar för att målen i handlingsplanen uppnås och är också genomförare av aktiviteterna i samarbete med andra lokala aktörer.

Handlingsplanen för biosfärområdets verksamhet är indelad i fyra fokusområden; Levande vatten, Hållbar besöksnäring och friluftsliv, Multifunktionella landskap samt Biologisk myggkontroll.

Levande vatten handlar om att samordna aktörer som nyttjar och förvaltar vattnet, att återställa vattenmiljöer och verka för att den havsvandrande fisken åter kan ta sig upp i älven, föröka sig och förvaltas på ett långsiktigt hållbart sätt.

Hållbar besöksnäring och friluftsliv handlar om att inspirera den lokala besöksnäringen till att arbeta hållbart, synliggöra lokala aktörer och öka samverkan dem emellan, att hjälpa besökare att hitta ut i naturen samt inspirera till och möjliggöra ett hållbart resande inom området.

Multifunktionella landskap handlar om att hitta lösningar där olika behov och intressen kan samsas. Det kan handla om att inspirera till olika sätt att bruka marken, att vid behov skapa dialog mellan aktörer med olika intressen eller att testa nya metoder och naturbaserade lösningar.

Biologisk myggkontroll handlar om att effektivisera bekämpningsmetoden, tillgängliggöra data, forska om stickmyggor och bekämpningsmetoder samt att sprida kunskap om detta. I handlingsplanen finns också en rad tvärgående mål som handlar om att sprida goda exempel, skapa engagemang och delaktighet samt att främja kunskap och forskning i området.

LEVANDE VATTEN

HÅLLBAR BESÖKSNÄRING OCH FRILUFTSLIV

MULTIFUNKTIONELLA LANDSKAP

BIOLOGISK MYGGKONTROLL

Agenda 2030 och de globala målen pekar ut riktningen för en hållbar utveckling medan vi som biosfärområde går före och visar hur det är möjligt. I handlingsplanen är det angivet vilka globala mål som respektive fokusområde bidrar till. Handlingsplanen finns att ladda ner på www.nedredalalven.se. Sök där på "handlingsplan".

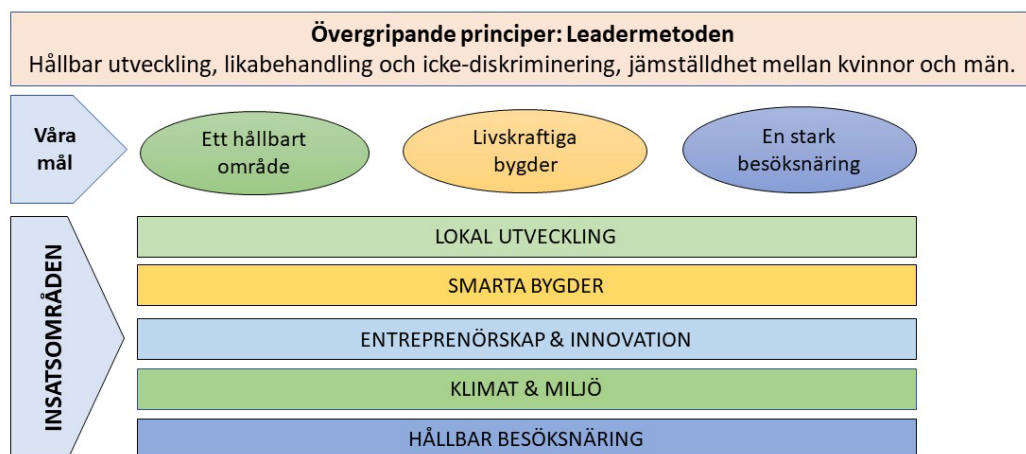
LEADERSTRATEGIN KOPPLAD TILL BIOSFÄRKONCEPTET

Leader Nedre Dalälven har en ny Leaderstrategi för 2023-2027. Eftersom leaderområdet och biosfärområdet delar gemensam geografi fick strategiprocessen redan från ett tidigt skede ett stort fokus på hållbar utveckling och Agenda 2030.

I strategiprocessen har man tagit hänsyn till kommunala översiktsplaner och program samt de fyra regionala utvecklingsstrategier som berör området. Men framför allt har den genomsyrats av ett omfattande lokalt förankringsarbete där cirka 250 personer från olika sektorer i samhället har deltagit.

I samtliga lokala processer kom biosfärområdets betydelse för utveckling upp som en viktig del, vilket särskilt syns i ett av målen "Ett hållbart område" samt i ett av insatsområdena "Klimat & Miljö", men även för strategin i stort.

Vår vision: "Tillsammans skapar vi en välkomnande och smart landsbygd där utveckling sker med hänsyn till naturen"

Strategin för Leader Nedre Dalälven 3 finns att läsa i sin helhet på www.leadernedredalalven.se.

BIOSFÄRTEAMET

Sedan 2022 har verksamhetsutvecklarna på Nedre Dalälvens Intresseförening och Leader Nedre Dalälven en projektberoende och tvärgående samverkan, biosfärteamet, där man möts regelbundet för att diskutera och samarbeta kring aktuella frågor.

I år har biosfärteamet bland annat arbetat med att se över hur hemsidan för biosfärområdet ska utvecklas. Man har också tittat på nya projektidéer, diskuterat upplägg för en eventuell upprepning av Outdoor-dagen som arrangeras 2023 och fortsatt "kommunturnén" med presentationer för Sandvikens och Sala kommun. Biosfärteamet deltog också när styrelserna, huvudmännen, för Biosfärområde Voxnadalen och Biosfärområde Nedre Dalälven träffades i Alfta för att utbyta erfarenheter och diskutera möjligheter till samverkan mellan biosfärområdena.

Biosfärteamet samlade på Söderfors Herrgård för utvecklingsmöte, från vänster Johan Hedin, ansvarig för det lagägda leaderprojektet Slow Trips och webbutveckling, Tobbe Öhman, ansvarig för projekt Ledverket, Magnus Pamp, verksamhetsutvecklare och kommunikatör, Elias Regelin, biosfärkoordinator och ansvarig för projekt Supported by Nature, samt Pia Rydberg Wallner, ansvarig för det lagägda leaderprojektet Upplev Smaken av Nedre Dalälven. | Vid studiebesöket på ett lokalt sågverk i Biosfärområde Voxnadalen fascineras Pia, Johan och Tobbe av det plockhuggna kvalitetsvirket som är stommen i Voxkedjan, en samverkansidé för bland annat hållbart skogsbruk som ökar värdet på timret för skogsägaren och säkrar tillgången på högkvalitativt virke för lokala producenter av förädlade trävaror.

BIOSFÄRKOMMUNRÅDET

Biosfärkommunrådet för Nedre Dalälven är en resurs som bland annat kan hjälpa oss på biosfärkontoret att nå ut med information i kommunerna, få kontakt med olika tjänstepersoner och få synpunkter på olika förslag. Samtliga nio kommuner har varsin tjänsteperson i rådet.

Under 2024 har rådet inte haft något möte, men vi har fått hjälp av rådet att nå ut i kommunerna, bland annat med att få in förslag på våtmarker att utveckla till lärplatser i projekt Supported by Nature.

BIOSFÄRAMBASSADÖRER

Att använda sig av ideella biosfärambassadörer är ett vanligt sätt i biosfärområden världen över att både engagera nya krafter i området, informera, utbilda och inspirera med hjälp av lokala förmågor och visa fram naturmiljöer och goda exempel på hållbarhet. Målgruppen kan vara allt från släkt och vänner till kollegor, besökare, kunder och föreningar. Biosfärambassadörerna i vårt biosfärområde har under de senaste åren framförallt varit personer som i sitt arbete träffar både besökare, turister och boende och delar med sig av information om biosfärområdet.

Program för biosfärambassadörer finns i flertalet av de sju svenska biosfärområden. Barn och ungdomar är en särskilt viktig målgrupp för hela biosfärprogrammet. I Blekinge Arkipelag finns ungdomsambassadörer och i Vänerskärsgården med Kinnekulle finns miniambassadörer.

- I år såväl som de senaste åren har biosfärkontoret saknat de resurser som krävs för att stödja de få biosfärambassadörerna som vi har kvar och för att engagera nya, berättar Magnus Pamp, kommunikatör och verksamhetsutvecklare. För att gå vidare behöver vi utveckla någon form av utbildningskoncept för biosfärambassadörer och också finna en finansiering för både utbildningen och framgent stöttande av ambassadörerna. Det kan handla om kunskap, dialogdagar, studiebesök och information. När i tid ett sådant utbildningskoncept kan se dagens ljus är svårt att svara på.

VERKSAMHET 2024

FOKUSOMRÅDE - HÅLLBAR BESÖKSNÄRING OCH FRILUFTSLIV

Turismfrågorna har alltid varit en stor del av NeDa:s verksamhet. NeDa:s turistnätverk, ett informellt nätverk av besöksmål, logianläggningar, entreprenörer, lokalproducenter och aktiviteter, varierar år från år men rör sig om cirka 100 verksamheter. De enskilda turistverksamheterna i området har ofta var för sig inte tillräckliga resurser för till exempel marknadsföring, utveckla varumärke och hänga med i den digitala utvecklingen. NeDa har därför en betydelsefull roll som samordnare. Det övergripande målet är att öka antalet sysselsatta inom turismen och att bidra till en attraktiv bygd.

Områdets turistnätverk omfattas för närvarande av tre projekt som spänner över hela biosfärområdet. Det LAG-ägda leaderprojektet "Upplev Smaken av Nedre Dalälven", lett av verksamhetsutvecklaren Pia Rydberg Wallner, fokuserar på att stärka lokala mat- och dryckesaktörer. I "Ledverket" fokuserar verksamhetsutvecklaren Tobbe Öman på att utveckla nya och befintliga leder för utomhusaktiviteter. Det tredje projektet, "Slow Trips", under verksamhetsutvecklaren Johan Hedins ledning, syftar till att erbjuda autentiska, småskaliga och hållbara turistupplevelser.

STUDIEBESÖK FÖR PERSONALEN VID SILFHYTEÅ OCH I STJÄRNSUND

Under våren gjorde biosfär- och Leaderkontoret en rundtur där vi besökte Silfhytteå och Stjärnsund i Hedemora kommun. Vid slussområdet i Silfhytteå mellan sjöarna Fullern och Grycken möttes vi av representanter från Föreningen Pråmleden, Stiftelsen Husbyringen, Entré Hofors och Hofors kommun. Vi fick höra om områdets potential som dragare i besöksnäringen och som rekreationsområde. Silfhytteå är en vacker och intressant plats med både sluss, lämningar och byggnader från järnbruk samt vyer över både forsar och sjöar. En stor utmaning idag är att slussens behövs repareras. Därefter gjorde vi en serie besök i Stjärnsund, orten där 1700-talsgeniet Christoffer Polhem levde och verkade under 30 år.

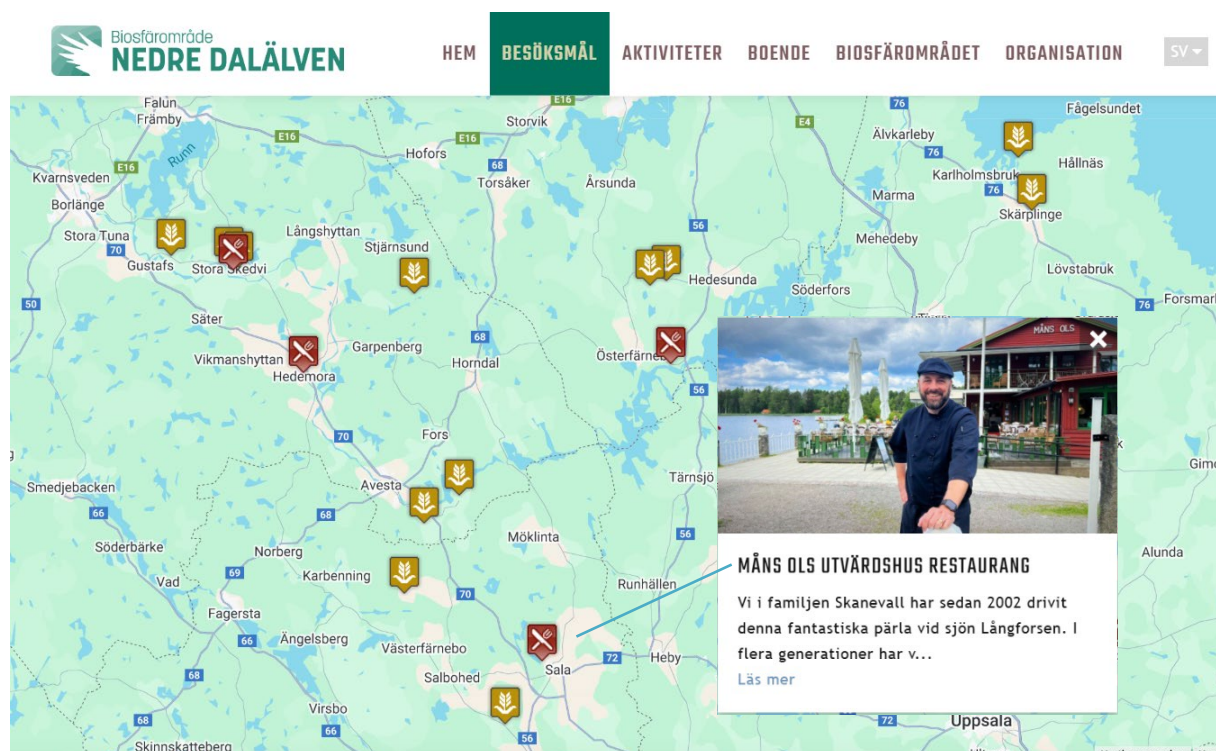
Från vänster: Slussen vid Silfhytteå, Emilia Öster på Husbyringen och banvallsleden. | I Stjärnsund började vi med lunch på Fridhems kursgård och vandrarhem för att sedan testa en bit av vandringsleden på banvallen som rustats med leadermedel. Efteråt besökte vi både Stiftelsen Husbyringen, Stjärnsund Brygghus och byns hjärta, den lilla livsmedelsbutiken där du kan spela, hämta paket, fika och mycket mer. Emilia Öster på Husbyringen lyfte fram områdets stora potential men också bristen av verksamheter som caféer och restauranger längs Husbyringen och vad det skulle göra för besöksnäringen om sådana etablerades. Hos Stjärnsund Brygghus fick vi höra om både hårt arbete och friskt mod för att bygga upp den bryggeriverksamhet som idag frodas.

PROJEKT UPPLEV SMAKEN AV NEDRE DALÄLVEN

Biosfärområde Nedre Dalälven driver ett hållbart och långsiktigt arbete att stärka utvecklingen av lokal mat och dryck och dess aktörer. Projektet "Upplev smaken av Nedre Dalälven" är början på detta arbete. Projektet är LAG-ägt, det vill säga det drivs av Leader Nedre Dalälven, och pågår från oktober 2022 till och med mars 2025. Syftet med projektet är att på lång sikt stärka våra lokala mat- och dryckesaktörer i området. Vi vill få fler besökare och invånare att hitta till våra mat- och dryckesaktörer, handla mer lokala råvaror och produkter och få möjlighet att äta rätter med mer lokalproducerade råvaror och produkter på våra restauranger och caféer.

- År 2024 har varit ett intensivt år för matprojektet med många aktiviteter som workshops, föreläsningar, nätverksträffar och den sista av de två planerade sommarkampanjerna "Lokalt på tallriken", säger Pia Rydberg Wallner som leder projektet. Totalt genomförde vi under året 14 aktiviteter med över 230 medverkande mat- och dryckesföretag.

- Nätverkandet och kännedomen om varandra har ökat bland mat- och dryckesaktörerna i området och många nya kontakter och samarbeten har skapats vilket är ett av de stora målen med projektet, fortsätter Pia. Genom alla de föreläsningar och workshops vi genomfört har också målet att förse aktörerna med önskad kunskap inom flera viktiga områden uppnåtts.

En viktig del i matprojektet är att synliggöra våra gårdsbutiker, saluhallar, caféer och restauranger som samverkar med våra lokala producenter för både boende och besökare i biosfärområdet. På biosfärområdets hemsida har vi därför tagit fram en karta som visar var våra mat- och dryckesaktörer finns i området, när de är öppna och vad de erbjuder. Hit hänvisar vi intresserade besökare i samband med våra kampanjer, som till exempelvis sommarkampanjen "Lokalt på tallriken", för att de lättare ska veta var de finns och bli inspirerade att besöka inte bara en utan flera av aktörerna. Den lilla bilden på kartan visar på restaurangen Måns Ols Utvårdshus och en av ägarna Martin Skanevall. Måns Ols Utvårdshus var med sommarkampanjen "Lokalt på tallriken" både 2023 och 2024.

BRANSCHTRÄFF OCH INSPIRATIONSdag FÖR MATNÄRINGEN I NEDRE DALÄLVEN

Matåret inleddes med en stor branschträff hos Skedvi Bröd i Säter den 30 januari. 8 av 9 kommuner i biosfärområdet var representerade med företagare på träffen, totalt 65 deltagare. Deltagarna representerade många olika verksamheter som köks- och restaurangchefer, kockar, mejerister, kallskänkor, bryggmästare, konditorer, bagare, lantbrukare, potatisodlare, charkuterister, get- och fårbönder, senapsmästare och jordgubbsodlare.

Inbjudna föreläsare denna dag var matprofilerna Jessie Sommarström och Frida Bäcke. Jessie Sommarström, vinnare av Årets Kock 2022, brinner för att sprida kunskap om hållbar matlagning, gastronomi och hur samverkan kan hjälpa till att öka hållbarhetsarbetet. Frida Bäcke, stjärnkonditorn från Hedemora, blev i år för andra året i rad utsedd till konditorernas konditor i Svenska Gastronomipriset och har även vunnit VM-guld med Svenska Kocklandslaget.

Dagen bjöd på intressanta föreläsningar, samtal, utbyte av erfarenheter, knäckebrödsbakning, mingel och avslutades med en gemensam middag tillsammans med föreläsarna. Det visade sig sedan i slutet på året att både Jessie och Frida var med och ansvarade för och skapade årets middag och dessert på Nobelmiddagen den 10 december. Roligt att vi fick möjligheten att ta del av deras kunskap på vår branschträff i början på året.

- Det blev en mycket bra dag, berättar Pia Rydberg Wallner, projektledare och arrangör av dagen tillsammans med Anders Åkerberg och Emma Bergqvist på Skedvi Bröd. Många nya kontakter knöts då företagare från fyra olika län och olika yrkeskategorier möttes som inte träffas annars. Det blev ett stort önskemål från deltagarna om fler liknande träffar där producenter och restauratörer får mötas, se varandras verksamheter och prata samverkan och framtida affärer.

Det var stor uppslutning på branschträffen hos Skedvi Bröd i Säter den 30 januari med deltagande företagare från 8 av våra 9 kommuner i biosfärområdet. Efter föreläsningar, knäckebrödsbakande och mingel avslutades kvällen med en tre-rätters middag bestående av lokala råvaror från trakten tillagad av restaurangen på Skedvi Bröd samt en dessert komponerad av Hedemorabördiga stjärnkonditorn Frida Bäcke inspirerad av den blåbärspaj som serverades hemma under uppväxten i Hedemora. "Jättebra träff, vi behöver flera sådana här träffar där man får träffa många nya företagare i branschen som man inte kände till förr", så sade många av deltagarna under middagen. De var också nöjda med att det fanns utrymme till diskussioner i programmet och tid till att få prata med föreläsarna Jessie och Frida som båda var med under hela dagen och kvällen.

NÄTVERKSTRÄFF: VÅRA KULTURSPANNMÅL – HUR SMAKAR DE OCH HUR KAN VI ANVÄNDA DEM MER?

I biosfärområdet finns det idag flera odlare av våra äldre spannmålssorter och flera caféer och restauranger som är intresserade av att lära sig använda dem mer i sin verksamhet. Vi har också några kvarnar som mal spannmålet och har det till försäljning. Dessa odlare, kvarnägare och säljare av kulturspannmål, ett 30-tal aktörer, samlades den 16 april på Humlebackens kulturhus och café i Bälinge för att lära mer och diskutera frågorna.

Kunniga i ämnet och föredragshållare var Sebastien Boudet, bagare, produktutvecklare och influenser samt Karin Gerhardts, forskare på SLU i kulturspannmål och som även driver Ängslyckans surdegsgbakeri och café i biosfärområdet. I diskussionerna och paneldebatten deltog även spannmålsodlarna Ingvar Pettersson från Stora Hällsta kvarn i Sala och Emil Nilzon på Widichs gårdsprodukter i Säter samt Johan Lindström från Strömsbergs café i Tierp.

DIGITAL FÖRELÄSNINGSSERIE: MÅLTIDSTRENDER, HÅLLBARHETSKOMMUNIKATION OCH LOKALT OCH/ELLER EKO/KRAV

Under maj genomförde vi genom projektet tre olika digitala föreläsningar för att bygga på önskad kunskap hos medverkande företag i projektet. Den 16 maj handlade det om trender inom måltidsturism och hur man kan dra nytta av dem samt konsumenttrender där 12 företagare deltog.

Den 22 maj låg fokus på hållbarhetskommunikation, varför och framför allt hur man kan kommunicera sitt hållbarhetsarbete på ett genuint och trovärdigt sätt där ett tjugotal företag deltog.

Föreläsare för denna serie var Bianca Brandon-Cox som tidigare jobbat på Visit Sweden med exportprogrammet för måltidsturism och då bidrog till företags- och destinationsutveckling i hela Sverige i temat måltidsturism.

Den sista digitala utbildningen var mer en diskussion kring det viktiga temat: Bara lokalt och/eller eko/KRAV, vad ska man välja och varför? Diskussionen hölls under ledning av Karolin Rask, regionalt sakkunnig LRF Mitt, Dalarna, Gävleborg och Mälardalen. Med i diskussionen var Åsa Sikberg, lantbrukare och producent på deltid vid Gåvastbogård och förtroendevald i LRF Mälardalens regionstyrelse, Martin Skanevall, ägare och kökschef Måns Ols Utvårdshus, Sala och Inga-Lena Eriksson, kökschef på Färna herrgård, tidigare med i Smaka på Västmanlands kampanj "Lokalt på tallriken" samt ytterligare ett tiotal intresserade mataktörer i området.

KURS OCH WORKSHOP: UTMATLAGNING MED ÄTLIGA VÄXTER I NATUREN

Vårens utbildningsserie avslutade vi med en utematlagningskurs med Elles Utemat, den andra i en serie av tre. Denna gång fick deltagande aktörer lära sig att ta tillvara de ätliga växter som finns i naturen i Nedre Dalälven.

Deltagande företag var bland annat Fallängetorp för få och folk, STF Gysinge Wårdshus, Kustvy, Vinnarsjö gårdsbutik och slakteri, Lasjö Vilt och Äventyrs Service.

SOMMARENS GODASTE KAMPANJ – LOKALT PÅ TALLRIKEN

Sommarens i särklass godaste kampanj "Lokalt på tallriken" pågick mellan 29 juni och 1 september och i år hade den utökats med tre nya restauranger; Lövestabruk Wårdshus, Burgers by Vittinge gourmetlada och Sala Golfkrog. All nio restauranger hade komponerat varsin rätt med i stort sett bara lokala råvaror från traktens producenter på tallriken. De sex andra medverkande restaurangerna var restaurang Skedvi Bröd, Wahlmans Hantverksbageri och café, Måns Ols Utvårdshus, Strömsbergs café, STF Gysinge Wårdshus och Nya Södra Brunn. Vildfångad östersjölax, smashed bondburgare och sommargrill med heta smaker och soliga tomater var en del av vad de nio medverkande restaurangerna erbjöd i sommarkampanjen.

- Målet för projektet är att stärka de lokala mat- och dryckesaktörerna i området Nedre Dalälven och koppla samman lokala producenter med restaurangerna, caféerna, gårdsbutikerna och saluhallarna, säger Pia Rydberg Wallner, projektledare hos Leader Nedre Dalälven. En del av vårt arbete är att lyfta fram restaurangerna och caféerna i olika mediakanaler under sommaren. På så sätt hoppas vi kunna påverka konsumenterna att i större utsträckning välja aktörer som arbetar med lokal mat och dryck.

WORKSHOPSERIE UNDER 2 DAGAR MED KURBITS: MÅLTIDSTRENDER, HÅLLBARHET, MARKNADSFÖRING OCH KOMMUNIKATION

Höstens kurser och utbildningar startades upp med en 2-dagars workshopserie under ledning av Kurbits Affärsutveckling för besöksnäringen där de medverkande företagen fick lära sig att vässa sin förmåga inom marknadsföring, kommunikation, prissättning och sälj med fokus på att tjäna mer på det de redan kan. En del av utbildningen var en fortsättning och möjlighet till fördjupning på den populära föreläsningen som Bianca Brandon-Cox höll i våras kring kommunikation och hållbarhet. Totalt deltog 17 företag på de två heldagsföreläsningarna som genomfördes på Gysinge Herrgård och STF Gysinge Wärdshus den 16 och 30 september.

KURS OCH WORKSHOP: UTMATLAGNING MED SVAMPTEMA

Den sista kursen med tema utematlagning genomförde vi den 26 september med tema svamp under ledning av Elles Utemat. Trots att det var lite torrt i markerna vid tiden för kursen hittade deltagarna svamp som de tillredde på flera olika sätt tillsammans med bland annat lokala ostar från Lars Pers i Fors och chark från Månkarbo charkuteri och slakteri. Desserten tillreddes över öppen eld på lokala äpplen med senapsgrädde från Liss-Ellas senap i Garpenberg.

FÖRELÄSNING OCH WORKSHOP: CHAT-GPT OCH SOCIALA MEDIER

I Hedemora, hos Wahlmans Hantverksbageri och café höll vi höstens sista kurs den 13 november med Josefin Näsström från Älvkarleby som genom sitt företag Iperiferi utbildar näringen i sociala medier. Denna gång fick våra företagare en praktisk inblick i hur de kan nyttja AI och verktyget Chat-GPT för att underlätta och förbättra sin kommunikation online. Deltog gjorde bland annat personal från Café Wahlman, Liss-Ellas senap, Humlebackens Kulturhus och café och Heddas frukt och grönt.

STUDIERESA – SMAKA PÅ DALARNA

Den 19 november arrangerade vi en studieresa till två av våra kollegor i Dalarna, Sahlins struts och Murboannas samt till Skedvi Bröd, ett av våra matföretag i Nedre Dalälven. De tre aktörerna som alla ligger i Dalarna samverkar under konceptet "Smaka på Dalarna" och målet med studieresan var att lära av deras samarbete, paketeringen av produkten och målgruppen. Våra medverkande företagare och aktörerna på besöksmålen utbytte många bra tankar och tips och nya samarbeten uppstod genom studieresan. Medverkande företag var Alien Chili, Fiket i Färnebo, Ängslyckans café, Fallänge torp, Änga gård/Schelins bageri, Lasjö Vilt, LK Saluhall/Älvkarleby lax och vilt och Morens gröna.

JULKAMPANJ – HANDLA OCH ÄT LOKALT I JULETIDER

Årets sista aktivitet genomförde vi i december och det var en digital kampanj på sociala medier där vi genom projektet vill uppmana alla, både besökare till Nedre Dalälven och boende, att satsa på lokal mat och dryck i juletider. Vi uppmanade till att handla lokalproducerat hos våra gårdsbutiker eller att bjuda med familjen på en fika eller mat hos någon av våra caféer och restauranger som samarbetar med och erbjuder lokalt på menyn. Två turförslag på matresor till öppna gårdsbutiker, saluhallar, caféer och restauranger togs fram för att guida intresserade till våra mat- och dryckespärlor.

Deltagande företag var Ettingbo gårdsbutik, Fallängetorp för fä och folk, Stora Skedvi Mejeri, Saluhallen och Restaurang Skedvi Bröd, Vannersjö Angus gårdsbutik, Vannersjö gårdsslakteri och butik, Hebo trädgård och butik, Månkarbo charkuteri och slakteri, Wahlmans Hantverksbageri och Café, Måns Ols Utvårdshus, Widichs gårdsbutik, LK Saluhall och restaurang, Ingelsbo gårdsbutik, Hållstrands fisk, Köttboden i Bäsinge, STF Gysinge Wårdshus och Alsbo Äggbod.

NJUT AV LOKAL MAT OCH DRYCK I JULETIDER!

Handla lokalt hos våra gårdsbutiker och saluhallar och bidra till en levande landsbygd samtidigt som du förser släkt och vänner med lokala godsaker! Bjud med familjen eller basta vänner på julfika, lunch eller middag på café och restaurang. Njut lokalt av julens goda!

[1] Widichs gårdsbutik, Säter
Juliga korvar, kött, egol, marmelader, lammskinn från egen produktion. Lördagar ca kl 12-16.

[2] Restaurang Skedvi Bröd, Säter
Bondens lunch alla vardagar tisd-fred, lördag helg lunch. Julbord tors-sön till 22.12. Från 10 dec öppet alla dagar fram till jul.

[3] Saluhallen Skedvi Bröd och

[4] Alsbo ägg, Avesta
Handla färskt ägg till julbordet från frigaende höns. Öppet alla vardagar i veckan, kl 8-16.

[5] Bäsinge köttbod, Avesta
Egen produktion av hamburgare, flera olika sorters korvar och köttdejtaller. Även köttfärd. Öppet tors-fred kl 13-17.

[6] Fallängetorp, Sala

Deltagare på studieresan "Smaka på Dalarna". | Ett av turförslagen på matresor i juletid till öppna gårdsbutiker, saluhallar, caféer och restauranger i Nedre Dalälvsområdet. Finns på www.nedredalalven.se.

PROJEKT LEDVERKET – LEDUTVECKLING I NEDRE DALÄLVEN

Nedre Dalälvens Intresseförening driver sedan 2023 ett treårigt Leaderprojekt, Ledverket, med syfte att utveckla Nedre Dalälvens biosfärområde som en destination med ledbaserad turism samt öka möjligheten för ett rikt och varierat friluftsliv för lokalbor. Det geografiska området för projektet är Biosfärområde Nedre Dalälven.

Projektet har tre huvudspår: ta fram en digital karta, samverkan mellan ledansvariga och att kvalitetssäkra tre leder. Folkareledden är en av de utvalda lederna som vi vill kvalitetssäkra genom projektet. Leden går genom de tre kommunerna Avesta, Hedemora och Sandviken och kopplar ihop Bruksleden i Västmanland med Gästrikeleden.

- Genom projekt Ledverket kan vi se till att göra de fysiska kvalitetssäkringar som behövs längs Folkareledden, berättar Tobbe Öman, projektledare för Ledverket. Vi vill också skapa en långsiktig hållbarhet genom att Avesta kommun samordnar ett huvudmannaskap för leden samt att Hedemora kommun och Sandviken kommun ansvarar för sina delsträckor.

FOLKARELEDEN OCH ELDSJÄLAR ÄR EN DEL AV PROJEKT LEDVERKET

I Leaderprojekt är ofta eldsjälarna och deras engagemang en avgörande del för slutresultatet. Projekt Ledverket utgör inget undantag, speciellt vad gäller att lyfta och utveckla Folkareledden. De senaste åren har skyltningen längs Folkareledden uppdaterats från Krylbo till Garpenberg med hjälp av Monika Blomqvist och ideella krafter med en viss stöttning av Avesta kommun. Man har dock saknat förutsättningar att ta hand om hela sträckan till Sandvikens kommun och det har även saknats en framtida organisering, något som projekt Ledverket tar tag i.

- Faktum är att utan Monika Blomqvist och Kerstin Gustafsson hade troligen Folkareledden helt fallit i glömska, berättar Tobbe Öman, projektledare för Ledverket. Med deras drivkraft och stolthet för sin bygd har de uppmärksammat leden för mig vilket gör att den nu är en av projektets större insatser när det gäller att fysiskt kvalitetssäkra en led. När vi är klara så har deras initiativ och projektets resurser bidragit till att göra leden mer tillgänglig, hållbar och attraktiv för inte bara lokalbor utan även de som vill besöka området.

Kerstin, Monika och Tobbe på väg till Hässlen naturreservat längs på en av Folkareleddens delsträckor.

Under 2025 så kommer arbetet med Folkareledden att intensifieras och känner du att det brinner en eldsjäl därinne och vill följa med Monika och gänget ut på Folkareledden så kan kontakta Tobbe. Kontaktuppgifter hittar du på www.nedredalalven.se.

TILLVÄXT AVESTA – VAD TILLFÖR EN KVALITETSSÄKRING AV FOLKARELEDEN?

Vi frågade Sofie Jutner, näringslivschef på Tillväxt Avesta, om vad hon tänker om satsningen på Folkareleden. Tillväxt Avesta jobbar med näringslivsutveckling, mark- och exploateringsärenden samt gatu-, trafik- och parkfrågor.

- För oss är Folkareleden väldigt viktig ur besöksnäringssperspektiv men såklart även för rekreation och friluftsliv för kommunens invånare, säger Sofie Jutner. Vi ansvarar även för Bruksleden och Älvpromenaden i kommunen och ser Folkareleden som ett starkt bidrag till kommunens vandringsleder. Genom projektet Ledverket ser vi möjligheten att göra leden mer besöksvänlig, vilket vi kanske inte hade måktat med på egen hand. Jag tycker att det är fantastiskt att se hur de ideella krafterna redan lagt ner själ och hjärta i leden och jag ser positivt på det framtida utvecklingsarbetet med Folkareleden.

NÄTVERKANDE VIKTIGT I LEDVERKET

I augusti samlades nätverket kring Upplandsleden för en heldag med föreläsningar och workshop kring ledutveckling.

- Halva dagen var vi utomhus för en "walk & talk" med bra diskussioner kring allt från juridiska aspekter till praktisk ledskötsel, berättar Tobbe Öman, projektledare för projekt Ledverket. Under eftermiddagen fick vi dragningar bland annat om det nationella ramverket för vandringsleder av Johan Engström från Visit Dalarna.

Tobbe Öman summerar dagen: Det var en fin dag och ett bra engagemang från alla medverkande. Samverkan kring våra fina leder i området är viktigt eftersom det finns många gemensamma utmaningar där vi kan lära av varandra.

ARBETET MED BIOSFÄRMÄRKNINGEN FORTSÄTTER

Under 2024 har vi på biosfärkontoret enbart haft resurser att jobba vidare med biosfärmärkningen genom det LAG-ägda projektet "Upplev Smaken av Nedre Dalälven".

- I år har vi genomfört en träff i nätverket, säger Pia Rydberg Wallner, ansvarig för projektet. Den höll vi i Strömsbergs Bruk hos Strömsbergs café som är biosfärmärkta. Efter önskemål från entreprenörerna låg fokus på träffen hur man optimerar sin digitala närvaro och användningen av Chat-GPT. Höll i workshopen gjorde åter igen Josefin Näsström från Iperiferi som också driver Officersmässen i Älvkarleby, en annan av våra biosfärmärkta entreprenörer.

Bild skapad av "regenerativ AI". Instruktionen vi gav till ChatGPT löd: "Skapa en bild som visar hur olika företagare inom besöksnäringen och produktion av lokal mat och dryck i Nedre Dalälvsområdet träffas för att lära sig mer om hur man använder ChatGPT i sin marknadsföring." | Samma gång i verkligheten under utbildning kring bland annat ChatGPT, ledda av Josefin Näsström, Iperiferi.

OM BIOSFÄRMÄRKNING

Biosfärmärkningen består av frivilliga årligt satta löften, så kallade hållbarhetsmål, om att förbättra hållbarheten i sin verksamhet. Den ämnar ge ett lågt insteg till att komma i gång med sitt hållbarhetsarbete och även till fortsatt förbättring av sin hållbarhet. Grundfilosofin är att alla genom att sätta hållbarhetsmål kan göra något för att förbättra sin hållbarhet. I små eller stora steg. Över tid. Varje år utvärderar entreprenören själv sitt hållbarhetsarbete och väljer nya hållbarhetsmål för att fortsätta utveckla verksamheten på ett hållbart sätt.

FOKUSOMRÅDE - MULTIFUNKTIONELLA LANDSKAP

Nedre Dalälvens landskap är varierat. Här finns mycket skog, jordbruksmark, sjöar och vattendrag, men också våtmarker, bebyggelse och kust. I dessa landskap ska många behov tillgodoses.

Fokusområde Multifunktionella landskap handlar om att hitta lösningar där olika behov och intressen kan samsas. Det kan handla om att inspirera till olika sätt att bruka marken, att vid behov skapa dialog mellan aktörer med olika intressen eller att testa nya metoder och naturbaserade lösningar. Mer om vad fokusområdet innefattar går att läsa i handlingsplanen på www.nedredalalven.se.

PROJEKT SUPPORTED BY NATURE – LÄRPLATSER FÖR NATURBASERADE LÖSNINGAR

Biosphere for Baltic är ett samarbete mellan Nedre Dalälven och åtta andra biosfärområden runt Östersjön. Nätverket har beviljats cirka 4,5 miljoner euro från Interreg Baltic Sea Region för ett treårigt samarbetsprojekt. Projektet kallas Supported by Nature och syftar till att öka förståelsen för naturbaserade lösningar och hur de kan bidra till förbättrade miljöförhållanden i Östersjön. Projektet startade för vår del i slutet av 2023 och kommer att pågå till och med 2026.

Det långsiktiga målet med projektet är att en ökad kännedom om naturbaserade lösningar ska leda till en ökad användning av dessa i planeringsprocesser samt i mark- och vattenvård. Under projektet kommer sjutton lärplatser att etableras runt Östersjön med särskilt fokus på multifunktionella våtmarker, kustvattenhabitat och restaurering av vattendrag.

Projektet kommer att testa metoder för att;

- etablera dessa lärplatser genom samverkan med flera intressenter
- öka förståelsen för naturbaserade genom aktiviteter på lärplatserna

Biosfärområde Nedre Dalälven kommer tillsammans med lokala aktörer att etablera lärplatser för restaurering av mindre vattendrag samt för restaurering av våtmarker.

Projektpartners är Ronneby kommun (huvudansvarig), Åbo yrkeshögskola, Estonian University of Life Sciences i Estland, Słowiński National Park i Polen, Sydöstra Rügens biosfärområde i Tyskland, Vordingborgs kommun i Danmark, Marint kunskapscentrum i Malmö, Kristianstads kommun och Biosfärområde Nedre Dalälven.

PROJEKTETS KICK-OFF I RONNEBY, 31 JANUARI - 1 FEBRUARI

Kickoffen för Supported by Nature projektets hölls i Ronneby i Blekinge. På plats var alla nio partner från sex länder kring Östersjön från Biosphere for Baltic-nätverket. Under mötet började vi lägga grunden för ett starkt samarbete och en gemensam vision.

Under konferensdagarna presenterade varje partner hur de har tänkt att etablera sina lärplatser och vilka aktiviteter man planerar att genomföra. Eftersom det var tidigt i projektet hade vi från Nedre Dalälven endast en rad förslag på olika våtmarker och strömsträckor som skulle kunna utvecklas till lärplatser. Vi diskuterade även hur vi ska göra för att engagera och involvera projektets målgrupper i kapacitetshöjande aktiviteter och hur vi ska föra kunskapen vunen i projektet vidare. Två studiebesök hann vi också med, vi promenerade till en närbelägen våtmark intill en golfbana som har potential att bli en lärplats och så besökte vi naturum Blekinge där vi fick uppleva en mängd bra exempel på pedagogisk information kring bland annat olika havsmiljöer.

- Alla vi i Biosfärområde Nedre Dalälven har en relation till Östersjön fastän många inte tänker på det, säger Elias Regelin, biosfärkoordinator. Alla vattensystem i biosfärområdet rinner för eller senare ut i Östersjön. Därför känns det viktigt att lyfta fram naturbaserade lösningar, som våtmarker, som medel för att både lokalt och i Östersjön skapa positiva effekter för miljön. Det blir så tydligt när man samlas så här från sex länder runt Östersjön att var vi än bor så påverkar vi alla den och att vi faktiskt kan inspirera varandra att skapa bra lärplatser.

Vi hann med både fältbesök, föreläsning av naturum samt presentationer, föredragningar och workshops under kick-offen. På den vänstra bilden är vi på väg på igenom ett skogsområde till en centralt belägen golfbana där man undersöker om det är lämpligt att anlägga en mindre våtmark och en lärplats kring denna. Mittenbilden visar ett besök i naturums lokal i Ronneby där flera fina utställningar om Östersjön pågår. Till höger presenterar vår biosfärkoordinator Elias Regelin några av de förslag på våtmarker som vi fick in under början av året som kan passa som lärplatser. Bilderna till vänster och i mitten är fotograferade av Michael Palmgren, Marint Kunskapscenter.

PROCESSEN ATT VÄLJA UT BLIVANDE LÄRPLATSER

Tanken är att vi ska hitta en våtmark och en till fyra strömsträckor som ska bli lärplatser som bland annat visar vad en naturbaserad lösning är, lärplatsens koppling till Östersjön och hur en restaurering kan ske. Gällande våtmarker vände vi oss till de nio biosfärkommunerna för att få in tips och för strömsträckorna bad vi fiskevårdsområdesföreningar, Sportfiskarna med flera om hjälp. Under året fick vi in förslag på ett tiotal våtmarker och ett femtontal strömsträckor över hela biosfärområdet.

STRÖMSTRÄCKOR

Kraven en strömsträcka behöver uppfylla i projektet är bland annat att den ska gå att restaurera med manuella verktyg, det ska finnas ett biologiskt värde i att göra restaureringen, den ska vara lättillgänglig och vi ska kunna förverkliga både restaureringen och aktiviteterna på lärplatsen inom projektets tidsramar. Med hjälp av en referensgrupp med experter valde vi i början av sommaren till slut ut två strömsträckor, Olsbäcken i Älvkarleby och Jönshytteån i Sätters kommun.

VÅTMARKER

Våtmarken som ska restaureras behöver uppfylla ungefär samma villkor som för strömsträckorna, men här är det viktigt att den även bidrar till att exempelvis motverka översvämningar, rena vatten och öka biologisk mångfald. Redan tidigt i våras trodde vi att vi funnit en lämplig våtmark i Skutskär intill stationen, men den tvingades vi släppa eftersom det rådde osäkerhet kring när schaktmassor från järnvägsarbeten ska analyseras och bortforslas. Även ett väldigt spännande våtmarksområde i Sala kommun, nära Tärna, var länge en kandidat. Här finns redan två restaurerade våtmarker förbundna av en liten å, allt i ett starkt påverkat skogslandskap. Idén var att fortsätta utveckla en påbörjad lärplats, men det är osäkert om vi kan slutföra arbetet inom projektets tidsram.

Från vänster. Under en eftermiddag guidade Viktor Kärvinge från Mälardalens Vattenvårdsförbund oss längs en slinga som han har tänkt uppföra mellan två restaurerade våtmarker nära Tärna i Sala kommun. För oss var det här länge något vi kunde tänka oss att utveckla till en lärplats, men tidsramen för projektet skulle förmodligen spricka. | Uppströms Prostmyran i centrala Hedemora ligger en idrottsarena med bland annat en fotbollsplan klädd med konstgräs. Här funderar Per Bengtson, Centrum för Naturvägledning, Peter Sennblad, Hedemora kommun och Elias Regelin om plastgranulatet i gräsmattan kan sedimenteras i en damm på Prostmyran. | Arkeologen Britt-Marie Hägerman på Länsstyrelsen Dalarna tog med oss på en rundvandring i hyttområdet längs Jönshytteån. Som tur är kommer vår restaurering i ån inte att påverka några kulturvärden.

Valet av våtmark föll slutligen i augusti på Prostmyran inne i centrala Hedemora. Området ligger i en dalgång, är sedan länge utdikad och genomrins av ett grävt dike med dagvatten som kommer via en kulvert från Vasaliden, ett område med bland annat en fotbollsplan med konstgräs och en friidrottsarena. Även gällande våtmarker har vi en referensgrupp med experter som hjälpt oss i urvalsprocessen och som framgent bistår oss med kunskap och erfarenhet när det kommer till restaureringsarbetet.

LÄRPLATS OLSBÄCKEN, ÄLVKARLEBY KOMMUN

Olsbäcken är en kustmynnande bäck som rinner ut i Östersjön vid Långsand utanför Skutskär i Älvkarleby kommun. Sportfiskarna har i sin kartering "Många bäckar små" identifierat att Olsbäcken efter manuell restaurering skulle kunna vara en potentiell lek- och uppväxtplats för havsöring. Sommartid går Olsbäcken torr på grund av utdikningar uppströms, men trots detta kan bäcken alltså fungera för lek och uppväxt för tidigutvandrande öring. Under vår och sensommar gjorde vi flera rekognosceringsturer, bland annat med Daniel Brelin och Oscar Olseryd från Länsstyrelsen Uppsala för att planera kommande prova-på-aktiviteter kring manuell restaurering.

Restaureringsarbetet och skapandet av lärplatsen vid Olsbäcken sker i samarbete med Sportfiskarna Mitt och Länsstyrelsen Uppsala.

Överst från vänster. När vi var på plats i april kunde vi konstatera att vattnet porlade friskt fram efter snösmältning och vårregn. | I slutet av augusti var bäcken torrlagd, vilket den varit sedan uppskattningsvis midsommar. Den här turen planerade vi var lekbäddarna är lämpliga att anlägga. Nederst. Olsbäcken rinner ut i en grund vik i Östersjön, lämplig som fortsatt uppväxtmiljö för utvandrande öringsyngel.

PROVA-PÅ-DAGAR, RESTAURERING AV STRÖMMANDE VATTENDRAG, 8 OCH 15 SEPTEMBER

Under hösten har vi skapat en lärplats för restaurering av strömmande vatten vid Olsbäcken utanför Skutskär i Älvkarleby kommun. Vid två tillfällen har vi arrangerat prova-på-dagar där deltagarna under ledning av experter från Sportfiskarna och Länsstyrelsen Uppsala har fått lära mer om situationen i Östersjön, öringens lek- och uppväxtmiljöer i kustmynnande vattendrag och hur man praktiskt kan förbättra för öringens lek och uppväxt. Hittills har ett fyrtiotal personer deltagit i prova-på-arbetet och ett femtontal har kikat på vad vi har gjort. Lokalbor, fiskerättsägare, sportfiskare, naturvårdsintresserade med flera deltog liksom flera politiker och tjänstemän från Älvkarleby kommun samt en reporter från Uppsala Nya Tidning. Olsbäcken går torr sommartid men har ändå potential för att vara lek- och uppväxtplats när väl bäcken är vattenfylld under höst, vinter, vår och försommar.

Under nästa år kommer vi att erbjuda mer chanser till lärande kring restaurering av vattendrag, både vid Olsbäcken, Jönshytteån i Säter kommun och kanske andra bäckar/åar i biosfärområdet, samt via seminarier kring ämnen som juridik, ekonomi och biotopvård.

Det blev mingel med kaffe, smörgås, goda samtal och informationsbord vid Olsbäcken. | Eva Sidekrans, fiskepolitiker i Älvkarleby kommun och tävlingsfiskare kom för att lära mer och nätverka. | Restaureringsarbetet på prova-på-dagarna vid lärplats Olsbäcken leddes av John Kärki från Sportfiskarna (mitten) och Oscar Olseryd (till höger), Länsstyrelsen Uppsala på ett mycket inspirerande och pedagogiskt vis. Elias Regelin (vänster) och Magnus Pamp (inte i bild) var med under dagen. Vi fick också god assistans av Andreas Grundin och Samuel Petterson, som båda har tidigare erfarenhet av restaureringsarbete, med att instruera och leda deltagarna.

FÄLTLAG FÖR POLITIKER VID LÄRPLATS OLSBÄCKEN, 9 SEPTEMBER

För Älvkarleby kommun är fisket och miljöerna vid kusten viktiga för såväl fiskare och boende som lokala företag och turister. Under 2024 fick man på näringslivskontoret i uppdrag av politiken att utveckla en fiskestrategi som syftar till att ringa in kommunens ansvar för en hållbar utveckling av fiske och vattenbruk. Det inkluderar yrkesfiske, fritidsfiske och fisketurism samt uppfödning och odling av djur i vatten. Vi bjöd därför in politikerna, näringslivsenheten och media till en fältdag vid lärplats Olsbäcken där de fick praktiskt prova på att restaurera lekbäddar och även lyssna till experter från länsstyrelsen och Sportfiskarna som berättade om tillståndet i Östersjön och vad som behöver göras för lax, öring, sill och andra arter. Fler politiker anslöt till de andra prova-på-dagarna.

Från vänster: Oscar Olseryd, Länsstyrelsen Uppsala, Martin Sahlberg, oppositionsråd, Eva Cooper, näringslivs- och utvecklingschef, Linda Helzenius, näringslivsenheten, Magnus Pamp, Biosfärområde Nedre Dalälven, John Kärki, Sportfiskarna Mitt, Katrin Jakobsson, kommunstyrelsens ordförande och Elias Regelin, Biosfärområde Nedre Dalälven. | Bilden till höger visar lekbädden som deltagarna var med och skapade i den sommartid uttorkade Olsbäcken. Här följer vad några av deltagarna fick ut av fältdagen. **Katrin Jakobsson (S) - ordförande i kommunstyrelsen, Älvkarleby kommun.** Att få möjligheten att testa restaurering av en strömsträcka för öringens lek- och uppväxt har varit en viktig erfarenhet i vårt lokala miljöarbete. Det visar vårt engagemang för att bevara och stärka den biologiska mångfalden, samtidigt som vi främjar hållbar utveckling för kommande generationer. Detta projekt är ett tydligt exempel på hur vi kan göra skillnad för både naturen och vårt samhälle. **Martin Sahlberg (M), oppositionsråd Älvkarleby kommun, gruppleddare Moderaterna Älvkarleby.** Det var en fantastisk möjlighet att besöka Olsbäcken och få uppleva restaureringsarbetet på plats. Att få prova på och diskutera med experter direkt i fält gav en djupare förståelse för både utmaningarna och de möjligheter som finns för att bevara och förbättra våra vattenmiljöer. Denna typ av praktisk erfarenhet är ovärderlig och visar verkligen vikten av att kombinera teori med praktik för att skapa långsiktiga lösningar. **Eva Cooper, näringslivs- och utvecklingschef, Älvkarleby kommun.** Restaureringen av strömsträckan för öringens lek och uppväxt är inte bara ett miljöinitiativ, utan också en långsiktig investering i vår regions fiskerier. Ett hållbart och starkt fiske kan bli en motor för både turism och lokalt näringsliv. Genom att bevara och stärka våra fiskbestånd och främja sportfiske skapar vi nya möjligheter för företag och entreprenörer som ser värdet i att bygga på våra naturliga resurser.

ÅTERTRÄFF VID LÄRPLATS OLSBÄCKEN, 3 NOVEMBER

En söndag i november återvände vi med deltagarna från prova-på-dagarna till Olsbäcken för att uppleva den under sensommaren och tidiga hösten torrlagda bäcken påfylld med vatten från höstregnen i området.

Innan vi påbörjade vattendragsvandringen tog vi en fika vid havet där vi lyssnade till Eva Cooper från näringslivsenheten på Älvkarleby kommun. Hon berättade om arbetet med framtagandet av Älvkarleby kommuns nya fiskestrategi och om en pågående kartläggning av fiskets värde i kommunen. Även länsfiskekonsulent Daniel Brelin deltog och berättade om arbetet med den nationella planen för omprövning av vattenkraften – den så kallade "NAP:en". Efteråt gavs tillfälle att ställa frågor och diskutera frågor kopplade till fisken och fisket i Älvkarleby.

Efteråt påbörjade vi vattendragsvandringen ledd av Oscar Olseryd på länsstyrelsen och inspekterade de åtgärder vi gjorde när bäcken var "torr" tidigare i höstas. Trots att hösten varit förhållandevis torr och flödena i bäcken låga kunde vi redan se att vattnet börjat flytta på gruset vi tillförde tidigare i höstas samt att sand börjat ansamlas i de lugnare partierna. Glädjande var att vi kunde se hur våra nyanlagda grusbäddar även har en effekt på Olsbäckens förmåga att hushålla med vattnet. Mellan grusbäddarna stod vattnet nästan still samtidigt som den sakta rann genom gruset. Troligtvis hade bäcken varit närmast torr igen om det inte vore för insatserna vid prova-på-dagarna tidigare i höstas.

Några öringar eller lekgropar kunde vi inte se, men som Oscar Olseryd från Länsstyrelsen sade; "Vi kan inte utesluta att det varit öring uppe i vattendraget. Kanske har de redan lekt eller så nosar de i mynningsområdet i väntan på högre flöden i bäcken". Han berättade också att det finns en svårighet i att se lekgropar i grus som inte ännu har någon påväxt av alger eftersom det då inte går att se om någon öring vänt på materialet.

Vi bestämde att en ny återträff för att kika på lekbäddarna ska ske nästa höst, men till dess planerar vi att bland annat bjuda in till en fältdag då vi blir guidade kring livet kring bäcken i övrigt. Alltså inte bara öringar, utan växter, insekter och allt annat som lever i samklang med bäcken.

LÄRPLATS JÖNSHYTTEÅN, SÄTERS KOMMUN

Tillståndsansökningen för att få lov att restaurera strömsträckan i Jönshytteån drog ut på tiden. Vi har därför flyttat de planerade prova-på-dagarna i september till senvåren nästa år.

Den tänkta lärplatsen vid Jönshytteån ligger väldigt tillgängligt, bara en kort promenad från vägen. Ån rinner här igenom ett hyttområde med många kulturminnen. En höstdag gick vi därför tillsammans med en arkeolog från länsstyrelsen längs ån och noterade vad vi kunde och inte fick göra med avseende på fornminnen och andra kulturvärden. Under en rekognosceringstur med fiskekonsulenter från länsstyrelsen kom vi fram till att sträckan som vi vill restaurera för öringslek inte behöver tillsatt lekgrus, utan endast behöver luckras för att få fram mer av det befintliga gruset. Vi hann senare också närvara vid ett elfiske där man inventerade fisken i ån.

Restaureringsarbetet och skapandet av lärplatsen vid Jönshytteån sker i samarbete med Sätters FVOF och Länsstyrelsen Dalarna.

Under en rekognosceringstur i september kikade vi efter lämpliga sträckor där deltagarna på de kommande prova-på-dagarna ska få lära sig hur man kan luckra bottnar enligt den så kallade Hartijoki-metoden. Med på turen var Ulf Ljusteräng från Sätters FVOF samt Mikael Melin och Håkan Danielsson från Länsstyrelsen Dalarna.

LÄRPLATS PROSTMYRAN, HEDEMORA KOMMUN

Tillsammans med Hedemora kommun och deras landskapsstrateg Peter Sennblad kommer vi att restaurera våtmarken och utforma lärplatsen vid Prostmyran. De främsta målgrupperna för lärplatsen är skolan och organisationer som verkar för ungas lärande. För att undersöka om de fem mest närliggande skolorna, från förskola till gymnasium, är intresserade av att använda Prostmyran som lärplats har vi haft digitala möten med varje skola. Responsen från alla skolorna är väldigt positiv, man vill gärna se en utveckling av platsen. Flera skolor använder redan delar av Prostmyran för utomhuslärande. För att undersöka ytterligare vad pedagogerna önskar av platsen bjöd vi in till en workshop. I början av nästa år ska vi även bjuda in allmänheten till ett dialogmöte kring platsens utveckling.

WORKSHOP MED PEDAGOGER, 27 NOVEMBER

28 personer samlades vid Prostmyran för att medverka i en workshop om hur vi kan skapa en lärplats kring den våtmark som vi planerar på platsen. Med fanns pedagoger från Kristallen (förskola), Fyrklöverskolan (förskoleklass - årskurs 6), Stureskolan (förskoleklass - årskurs 6), Vasaskolan (årskurs 7-9) och Martin Koch (gymnasium), samt scouterna i Hedemora, Naturskyddsföreningen och Fältbiologerna. Även Mira och Tilda från SLU:s program för landskapsarkitekter deltog.

Dagen inleddes med att utomhuspedagogen Stina Lindblad gav smakprov på hur man kan inspirera och lära ut utomhus. Därefter visade Peter Sennblad, landskapsstrateg på Hedemora kommun, hur den tänkta våtmarken kan se ut i framtiden. Efteråt gick alla till kommunhuset där deltagarna fick möjlighet att lämna idéer, behov och synpunkter på hur Prostmyran blir en tillgänglig, attraktiv och självklar lärplats för levande vatten och våtmarker. Passen leddes av Per Bengtson, Centrum för Naturvägledning, SLU. Med under dagen fanns också Ruona Burman, våtmarksexpert. Även Elias Regelin och Magnus Pamp från Biosfärområde Nedre Dalälven fanns på plats.

Här följer ett axplock av de idéer, behov och önskemål som uttrycktes under workshopen: "Det bör finnas små saker att upptäcka!" | "Kan vi skapa ett uteklassrum med tak och sittplatser?" | "Vi vill kunna komma nära vattnet på ett säkert vis." | "Det vore bra om det finns lärmaterial på plats, till exempel håvar och NTA-lådor samt färdiga upplägg för lärare." | "Bra med informationstavlor om djur och växter på platsen." | "Det är viktigt med tillgänglighetsanpassning." | "Mycket av det vi läser i klassrummet kan vi förankra på lärplatsen, det gäller bara att tänka till lite."

FOKUSOMRÅDE - LEVANDE VATTEN

Fisken och fisket i Nedre Dalälven har sedan starten av Nedre Dalälvens Intresseförening 1986 varit ett av områdets tydligaste dragare för att attrahera besökare, researrangörer och utveckla verksamheter. Hela 1,5 miljoner svenskar, i åldern 16-80 år, ägnade sig åt fritidsfiske i svenska vatten under 2021, varav 0,5 miljoner var kvinnor. Fisket lockar också många ungdomar. Sedan tillkommer utländska fisketurister som upptäckt Sveriges fantastiska fiskemöjligheter och natur. Nedre Dalälven är välkänt bland europeiska fiskeresearearrangörer och fiskeintresserade. Skälet är det fina fisket på gädda, gös och abborre. Att älven erbjuder 30-talet fiskarter gör den mycket lockande för "specimenfiskarna" som är ute efter att fiska efter många arter.

FISKEVÅRDSARBETET PRIORITERAT AV STYRELSEN

Under året har vi fortsatt samarbetet med länsstyrelserna i Gävleborg och Uppsala, Tierps kommun och representanter för fiskerättsägare i Kågboområdet för att komma längre i processen med att bilda ett fiskevårdsområde i området i älven utanför Kågbo och vid Båtfors som inte är organiserat.

GUIDAD RUNDTUR MED BUSS I BÅTFORSOMRÅDET

Den 21 oktober bjöd vi in vårt nätverk av fiskets intressenter till en guidad rundtur med buss i Båtforsområdet i Nedre Dalälven. Båtfors utgör ett stort och viktigt framtida lek- och uppväxtområde för havsvandrande fiskar när dessa väl kan passera dammar och kraftverk. Under resan tittade vi på tänkta vandringsvägar och på det oorganiserade området vid Kågbo och Båtfors.

Med på resan fanns ett femtiotal personer som fick ta del av såväl vyer längs älven som information av länsfiskekonsulenter Daniel Brelin från Länsstyrelsen Gävleborg och Niclas Dahlén Länsstyrelsen Uppsala län samt från kommunekologen Taija Lindfors från Tierps kommun och ekologen Pär Eriksson från Upplandsstiftelsen.

I bussen fanns representanter för politiken i Tierps och Älvkarleby kommuner, fem fiskevårdsområden, Sportfiskarna, EBHF Södra Bottenhavet, Östersjölaxälvar i samverkan, Älvräddarna, Naturskyddsföreningarna i Borlänge, Sandviken, Gävleborg och Tierp, Upplandsstiftelsen, Vattenfall, Fortum, Länsstyrelsen Gävleborg, Länsstyrelsen Dalarna, Länsstyrelsen Uppsala, Kågbo samfällighetsförening och flera privata aktörer samt Sveriges Radio och Uppsala Nya Tidning.

Från vänster: Vid Viforsen berättar länsfiskekonsulent Niclas Dahlén om tänkta vandringsvägar och lek- och uppväxtmiljöer för den havsvandrade fisken. Bussen tog oss via Kågbo in i Båtforsområdet – här passerar sällskapet i bussen över dammen mellan Storgysingen och Lillgysingen.

FÖRSTUDIE, FISKEUTVECKLING I NEDRE DALÄLVEN

Under 2024 genomförde vi förstudien "Fiskeutveckling i Nedre Dalälven" med stöd från Leader Nedre Dalälven och den europeiska jordbruksfonden. Syftet var att kartlägga behov och möjligheter för ett framtida projekt som främjar hållbar fiskeutveckling i biosfärområdet. Arbetet engagerade ett stort antal olika aktörer, inklusive kommuner, företag, organisationer och experter, genom nätverksträffar, intervjuer och möten.

Förstudien visade vikten av att integrera social, ekonomisk och ekologisk hållbarhet samt att skapa nya samarbeten och tematiska kluster. Detta ledde fram till ansökan av ett huvudprojekt med namnet "Levande Vatten" vilket tar sin början i januari 2025. Det framtida projektet kommer att använda vattnen som en resurs för att inkludera fler perspektiv, stärka engagemanget och maximera potentialen i Nedre Dalälvens vattenområden.

Förstudien finns att ladda ner på www.nedredalalven.se. Sök på "Förstudierapport".

STOR NÄTVERKSTRÄFF I GYSINGE

Genom förstudien arrangerade vi en nätverksdag i Gysinge där framtidens fiskefrågor stod i fokus. På plats fanns ett sextiototal representanter för kommuner och länsstyrelser, fiskevattenägare, företag inom besöksnäringen, naturvårdsföreningar, intresseorganisationer och andra med intresse för fiske, fisketurism, fiskevård och även livskvalitet och service.

ETT BRETT OCH AKTUELLT PROGRAM PÅ TRÄFFEN

Nätverksträffen bjöd på mingel, gruppdiskussioner och en rad uppskattade föreläsningar. Daniel Melin från Jordbruksverket talade om fritidsfiske och fisketurism som en nationell resurs för sysselsättning och exportinkomster i Sverige. Pär Dalhgren, ungdomsansvarig hos Sportfiskarna, inspirerade oss genom att berätta om det sociala värdet i fiske, miljövård och friluftsliv för barn och ungdomar. Sivan Jansson från Sivans fiske föreläste om inkluderande och jämställt sportfiske och sportfiskets hälsoeffekter. Åsa Norling Staland från länsstyrelsen i Uppsala föredrog om läget i miljöprovningen för vattenkraften (NAP-arbetet) och framtida möjligheter för fritidsfisket och utveckling i Nedre Dalälven. Forskaren Martin Ogonowski, från SLU Aqua berättade om hur modern DNA-teknik, eDNA, skulle kunna användas för att inventera gädda och andra fiskarter i Nedre Dalälvsområdet.

FRÅGESTÄLLNINGARNA VI SÖKTE SVAR PÅ GENOM FÖRSTUDIEN

I de avslutande gruppdiskussionerna vid nätverksträffen i Gysinge samlade vi in tankar och idéer till kommande projekt genom nedanstående frågeställningar:

- Vilka konkreta åtgärder inom fritidsfisket och fisketurismen kan driva den ekonomiska hållbarheten framåt?
- Vilka initiativ kan stärka social hållbarhet och inkludering av ungdomar, kvinnor och andra underrepresenterade grupper när det gäller fritidsfisket, fisketurismen och andra fiskerelaterade frågor i Nedre Dalälvsområdet?
- Vad går att göra för att skapa/bibehålla en ekologisk balans i våra vatten trots de utmaningar vi står inför med klimatförändringar, vandringshinder, föroreningar, främmande arter med mera?
- Vilka andra potentialer, behov eller möjligheter finns med fisket, fisketurismen och andra fiskerelaterade frågor i Nedre Dalälvsområdet?

LOKALA NÄTVERKSTRÄFFAR

Genom förstudien for vi även runt och träffade representanter för olika fiskevårdsområdesföreningar. Vi arrangerade också fyra lokala träffar där vi tog upp samma fyra frågeställningar som diskuterades på den stora nätverksträffen. Under träffarna passade vi också på att berätta fördelarna med den förenklade fiskeförvaltningsplanen som fiskekonsulenterna i de fyra länen, fiskevårdsområdesföreningarna i det så kallade LIV-området och vi har arbetat fram. Vid träffarna i Avesta och Hedemora hade vi även bjudit in fiskevårdsexperten Böril Jonsson som berättade om lokala effekter av korttidsregleringen av älven samt om olika biotopvårdsprojekt, bland annat Ålängsån i Engelsfors, Hedemora kommun.

Från vänster: Till träffen vid Sala Silvergruva bjöd vi in representanter från fiskenätverket i Heby och Sala kommun. | Vid träffen för Tierps och Älvkarleby kommun i Tierps kommunhus kom ett tjugotal personer från Norduppland, inklusive det här gänget från Älvkarleby bestående av representanter för kommunens näringslivsenhet, politiken, lokala företagare och fiskevårdsområdesföreningar (foto Älvkarleby kommun).

FOKUSOMRÅDE - BIOLOGISK MYGGKONTROLL

ORGANISATION

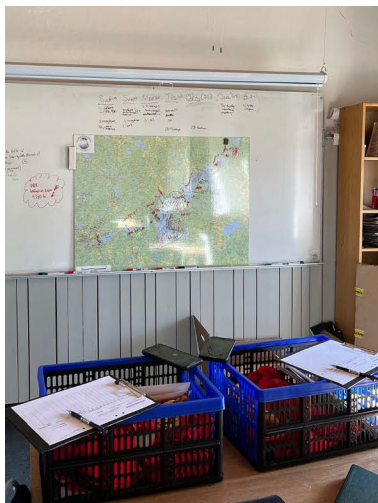
Biologisk Myggkontroll inom NEDAB organiserar och utför bekämpning av stickmyggan *Aedes sticticus* och andra översvämningsmyggor inom sju kommuner i biosfärområdet. Målet med bekämpningen är att reducera mängden översvämningsmyggor till acceptabla nivåer så att människorna ska kunna bo, leva, verka och besöka biosfärområdet. Biologisk Myggkontroll har kontor och entomologiskt laboratorium i Uppsala och här utförs entomologisk identifiering, avrapporteringar, ansökningar om nödvändiga tillstånd och dispenser, planerings- och utvecklingsarbete, utbildning av nya medarbetare, samt mycket annat som behövs för verksamheten.

Personalstyrkan har under 2024 bestått av en verksamhetsledare, en bekämpningsledare med GIS-ansvar, en biolog, en GIS-ingenjör, tre entomologer med olika specialkompetens, en exekutiv rådgivare samt en forskningsansvarig. I slutet av sommaren anställde vi ytterligare en entomolog som gav oss totalt fyra entomologer, varav tre även ansvarar för att hjälpa till med bekämpningar. Vår biolog slutade hos oss i slutet av sommaren men vi kunde rekrytera en ny biolog som börjar i februari 2025. Under vår- och sommartid anställer vi extra fältarbetare för delar av det entomologiska insamlingsarbetet. Under bekämpningsinsatserna tar vi in extra personal med lokalkännedom för att bistå med mätningar av mängden stickmygglarver och inmätningar av vattenkanter med GPS. Inmätningarna görs under stor tidspress och är nödvändiga för att genomföra vår precisionsbekämpning i kortvarigt svämmade områden.

STICKMYGGBEKÄMPNING

Under bekämpningssäsongen 2023 gick vi över till att använda ett bekämpningsmedel med mindre granulatstorlek än tidigare vilket gör att vi nu kan sprida med jämnare fördelning över bekämpningsområdena. Det krävde att vi byggde en ny behållare samt integration och kalibrering av dess inmätningssystem. Detta var betydelsefullt eftersom det gör det möjligt för oss att använda en reducerad dos med önskat resultat. Genom att vi minskade dosen kan helikoptern flyga längre tid mellan påfyllning och även täcka fler hektar vilket i slutändan minskar den totala flygtiden.

- Vi hade tre översvämningar som krävde myggbekämpning den gångna sommaren, berättar Christian Blue, verksamhetsledare för Biologisk Myggkontroll. Snösmältningen resulterade i att 5 653 hektar behövde bekämpas i maj. I juli gav kraftiga regn längs den oreglerade Västerdalälven oss ytterligare översvämningar. Totalt behandlade vi 11 388 hektar under 2024.

BIOLOGISK MYGGKONTROLL ÄR EN KUNSKAPSORGANISATION

De insekter vi samlar in och identifierar i våra monitorerings- och egenkontrollprogram ökar ofta kunskapen för forskare och praktiker genom att de inkluderas som data i olika vetenskapliga artiklar.

I år var vi inbjudna att delta i ett möte med Dalälvens älvgrupp som träffas minst halvårsvis. Vår mötet i Falun var ett symposium med olika intressenter som presenterade otroligt insiktsfull information om snömängd, täthet och magasinkapacitet som gjorde att vi kunde få en tydligare prognos om vad vi kan förvänta oss inför vårfloden.

För att nämna ett av våra pågående forskningsprojekt så har vi deltagit i ett projekt finansierat av Vetenskapsrådet där vi undersöker stickmyggors användning av växter som födokälla. Vi har bland annat gjort fältexperiment med olika dofter och fällor, samt undersökt vilka växter som stickmygg besöker.

Bild 1. Kläckfällor som fångar "icke-mål"-insekter för bekämpningen är en del av vårt egenkontrollprogram.

Bild 2 och 3. Vår forskare Jenny Hesson och hennes studenter testar metoder för två av våra forskningsprojekt.

LOKALT ENGAGEMANG

Utöver våra regelbundna möten har vi även deltagit i några möten unika för detta år. I By Kyrkby anordnade man från ett lokalt håll ett möte där vi fick möjlighet att förtydliga hur vi verkar och vår process för att lägga till potentiella nya bekämpningsområden. Vi deltog även i ett resultatseminarium, anordnat av Länsstyrelsen Gävleborg, där man tog upp en Formas litteraturgenomgång som tittade på hur BTI påverkar ekosystemet. Föreningen Myggbekämpning stod värd för ett vårmöte som gav oss möjlighet att berätta om vår beredskap inför säsongen. I höstas bjöd de in oss och politiker för att förklara våra utmaningar kring bland annat långsiktig finansiering.

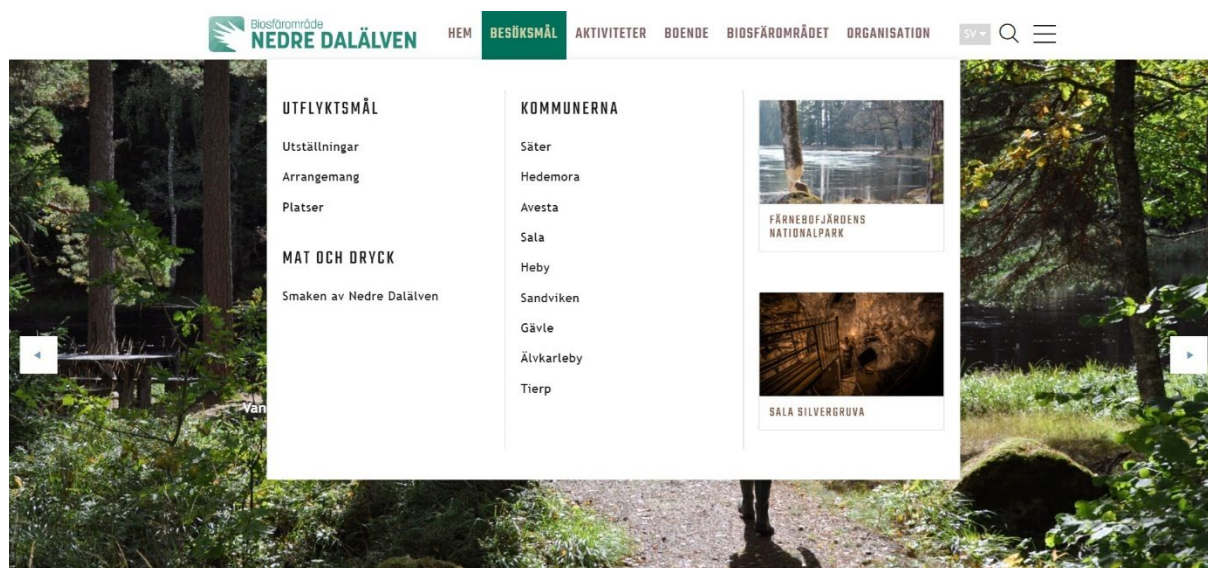
Från vänster: Vår kick-off för "myggjägare" är ett av våra årliga informationsmöten där vi samlar alla nya och erfarna fältassistenter för att diskutera allt som är relevant för den här säsongen. | I samarbete med Föreningen för Myggbekämpning höll vi ett öppet möte och bjöd in alla intressenter att höra om den senaste myggbekämpningssäsongen och hur framtiden kan bli.

MARKNADSFÖRING OCH AKTIVITETER

WWW.NEDREDALALVEN.SE – EN PORTAL TILL OMRÅDETS UTBUD

Den snabba digitala utvecklingen och nödvändigheten att synas och vara konkurrenskraftig på webben är alltjämt viktigt för utvecklingen av NeDa och biosfärområdets varumärke. Under det gångna året har bland annat webbplatsens grafiska profil uppdaterats.

- Den fortlöpande driften och utvecklingen av portalen nedredalalven.se drivs av NeDa, berättar Johan Hedin, ansvarig för utvecklingen av portalen. Webbplatsen innehåller allt från generell information om biosfärområdet till presentation av enskilda kommuner, utflyktsmål och saker att göra i biosfärområdet. Webbplatsen uppgick vid årsskiftet 2024 till mer än 1100 sidor om man inkluderar både svenska och engelska sidor. Hos sökmotorerna hamnar många begrepp kopplat till Nedre Dalälven högt upp i sökresultaten.

Portalen för omvärlden in till hela Nedre Dalälven. Här är besöksmål, besöksnäring och aktiviteter samlade. Följ med på en guidad paddeltur? Äta lokalproducerat? Boka en stuga? Hitta en ställplats? Uppleva fäbodliv? Utbudet i portalen är stort med hög kvalitet.

AKTIVITETER I BIOSFÄRNÄTVERKET

Med utnämningen till biosfärområde följer medlemskap i det globala nätverket för biosfärområden WNB, det europeiska nätverket EuroMAB, det nordliga nätverket NordMAB och det Svenska Biosfärprogrammet. EuroMAB träffas vart annat år, medan NordMAB och Svenska Biosfärprogrammet har sammankomster varje år. Utnämningen ger också möjlighet till geografiska och tematiska samarbeten mellan olika biosfärområden, som Biosphere for Baltic.

Vi hade inte möjlighet att närvara vid EuroMAB 2024 i Tyskland, istället ser vi fram mot NordMAB 2025 som går av stapeln i norska Lofoten under maj månad.

BIOSPHERE FOR BALTIC – FUTURE GENERATIONS

Vårt nätverk med andra biosfärområden runt Östersjön, Biosphere for Baltic, har startat ett nytt projekt med fokus på unga. Projektet Future Generations syftar till att stärka hållbar utveckling i Östersjöregionen genom samarbete mellan biosfärområden, lokalsamhällen och organisationer. Projektet fokuserar på att skydda naturresurser, främja hållbara lösningar och engagera unga generationer i arbetet för ett friskt och levande Östersjön. En central del av projektet är ett ungdomsforum där unga från hela regionen möts för att utbyta idéer, diskutera utmaningar och utveckla innovativa lösningar. Forumet "Waves for change - Youth for Baltic 2025" kommer att arrangeras sommaren 2025 hos Biosfärområde Kristianstad Vattenrike som även är huvudprojektägare. Dessutom anordnas webinarier som erbjuder utbildning och inspiration för att sprida kunskap och skapa engagemang bland unga. Även Leader Nedre Dalälvens ungdomscoach deltar i projektet.

Kuststräckan mot Östersjön i Biosfärområde Nedre Dalälven utgörs av den norduppländska kusten i Älvkarleby kommun och Tierps kommun. Bilden visar fyrön i naturreservat Björns skärgård utanför Hållnäs-kusten i Tierps kommun. | Inbjudan till Youth Forum "Waves for Change" i Kristianstad 2025. Hit åker vi genom projektet med tre unga vuxna i åldern 18 till 25 för att skapa dialoger, lära mera och inspirera till lokala engagemang för Östersjön. Intresseanmälan och tips på deltagare tar vi gärna emot!

HALVTIDSUPPFÖLJNING AV BIOSFÄROMRÅDE VOXNADALEN, 11-12 JUNI

Förutom den återkommande tioårsutvärderingen som Nedre Dalälven lämnade till Unesco 2021 kommer biosfärområdena numera att även göra halvtidsuppföljningar. En sådan görs fem år efter tioårsutvärderingen. Syftet är att "ta tempen" på verksamheten och knyta an till områdets handlingsplan, att samla områdets aktörer och att förankra mål och aktiviteter. Nedre Dalälvens biosfärkoordinator Elias Regelin deltog under Voxnadalens halvtidsuppföljning.

Lärare visar hur de använder Biosfärområde Voxnadalens uteklassrum. I bakgrunden ses en av lådorna som i detta fall innehåller bland annat håvar och planscher för artbestämning så att man kan upptäcka och lära sig om naturen. I lådorna finns också färdiga upplägg för lärarna som passar med läroplanen.

SVENSKA BIOSFÄRRÅDET, I VÄNERSKÄRGÅRDEN MED KINNEKULLE, 28-29 AUGUSTI

Det svenska biosfärrådet består av koordinatörerna för de olika biosfärområdena. Varje år hålls ett öråd där även den nationella programkommittén deltar. Vård för årets öråd var Biosfärområde Vänerskärgråden med Kinnekulle. Nedre Dalälvens biosfärkoordinator Elias Regelin deltog.

- Vi tog tåget till Hällekis och Hantverksbyn, en liten idyll intill Vänerns strand, där vi tillbringade två nätter, berättar Elias. Under ett par intensiva dagar fick vi möjlighet att tillsammans med den nationella styrelsen utbyta gemensamma möjligheter och utmaningar. Under dessa möten sätts också fröna till många av de samarbeten vi har emellan biosfärområdena.

Årets program bestod av workshops om hur myndigheter och biosfärområden kan samverka samt om kommunikation. Deltagarna gjorde också flera utflykter där de fick upptäcka Kinnekulles säregna geologi och natur samt besöka flera intressanta verksamheter.

STYRELSETRÄFF I VOXNADALEN, 4-5 SEPTEMBER

Sverige har sju, snart åtta biosfärområden. Vår närmaste biosfärgranne är Biosfärområde Voxnadalen som bildades 2019 och ligger i Ovanåker, Ljusdal, Bollnäs och Rättviks kommun. Området har sedan dess gjort en rejäl rivstart och redan genomfört många intressanta projekt. Voxnadalen har många likheter med Nedre Dalälven med en älv som rinner genom området och mycket skog och landsbygd för att nämna några. Kanske var det därför som vår styrelse önskade sig en studieresa just till Voxnadalen.

Deltog på träffen gjorde merparten av de båda styrelserna och personalen. Programmet för de båda dagarna bestod av ömsesidiga dragningar, så att vi skulle få bättre kunskap om varandras områden och vad vi jobbar med. Vi fick också göra flera intressanta studiebesök till bland annat ett lokalt sågverk för kvalitetsvirke och ett vattenrestaureringsprojekt. Dagen avslutades med middag på Långheds bygdegård där vi också fick träffa Hälge Älg som ju är från Voxnadalen.

Andra dagen diskuterade vi gemensamma utmaningar och möjligheter samt framtida samarbeten. Det bestämdes också att vi ska ses i Nedre Dalälven nästa gång. Då blir det nog ledutveckling, lokal mat och vattenrestaurering på programmet.

Från vänster: Styrelserna bjöds på rundvandring på Hälsingegården Ol Anders. Här finns Alfas besökscenter där det förutom information om Världsarvet Hälsingegårdar samt turistinformation och souvenirer även finns en utställning om Biosfärområde Voxnadalen och en verkstad för barnens skapande i Barnens Världsarv. | Middag i Långheds bygdegård där bygdeföreningen bjöd på både soppa och sång.

MILJÖKOMMUNIKATIONS DAGEN, STOCKHOLM, 3 OKTOBER

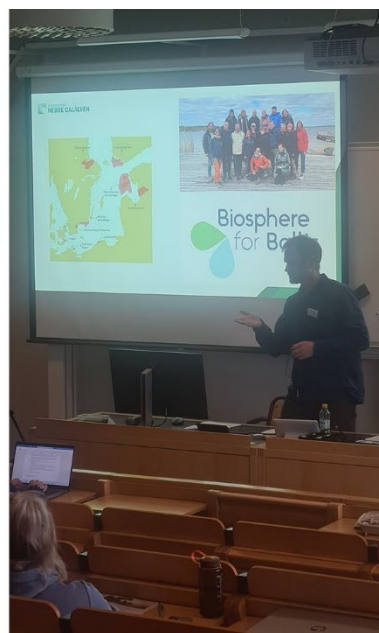
Hur vi kommunicerar är avgörande för hållbarhetsomställningen. Det kan handla om hur vi inspirerar till och möjliggör en mindre miljöpåverkande livsstil eller hur vi kan skapa en konstruktiv dialog kring olika målkonflikter. Om detta handlade forskningsstiftelsen Mistras miljökommunikationsdag där vår kommunikatör Magnus Pamp och biosfärkoordinator Elias Regelin deltog.

- Under miljökommunikationsdagen knöt vi en kontakt som nu lett till att vi står som samverkanspartner och medlem i referensgrupp för ett forskningsprojekt, säger Elias Regelin. Projektet handlar om att förbättra dialogen inför vindkraftsetableringar, något vi menar är viktigt att arbeta med i vårt område.

KONFERENS SPRIDA RINGAR PÅ VATTNET, UPPSALA, 9-10 OKTOBER

Att sprida ringar på vatten är en återkommande konferens som arrangeras av Centrum för naturvägledning (SLU) och Havsmiljöinstitutet och riktar sig till alla som är intresserade av utomhusbaserat lärande i vattenmiljöer.

I år var vi inbjudna att berätta om projektet Supported by Nature inom vilket vi arbetar med att etablera en lärplats för våtmarker i Hedemora och organisera prova-på-dagar inom restaurering av vattendrag. Magnus och Elias deltog båda dagarna och lärde sig mycket om utomhuspedagogik och knöt flera viktiga kontakter.

Det finns två nätverk för vattenpedagogik; ett för sötvatten och ett för havet. SLU Centrum för naturvägledning leder nätverket för limnisk pedagogik och Havsmiljöinstitutet nätverket för marin pedagogik. Arbetet med nätverken sker på uppdrag av Havs- och vattenmyndigheten. | Under konferensdagarna knöt vi en hel del nya kontakter, bland annat fick vi kontakt med en forskare på SLU. Via forskaren har vi fått tillgång till några provtagningskit för vatten som elever i projekt Supported by Nature kan använda på lärplats Prostmyran. | Vi blev inbjudna att presentera samarbetet som pågår i nätverket Biosphere for Baltic för biosfärområdena runt Östersjön och projekt Supported by Nature som vi driver tillsammans i nätverket.

KOMMUNBESÖK MED BIOSFÄRINFORMATION OCH MÖJLIGHETER TILL SAMARBETE

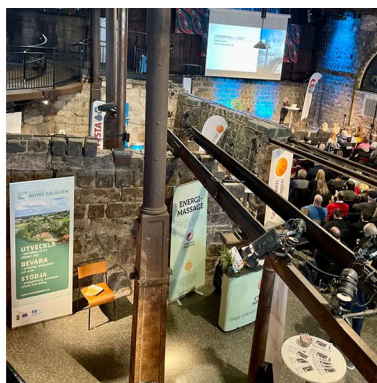
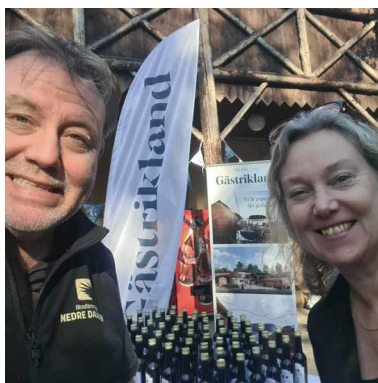
Vi på biosfärkontoret önskar att skapa ett närmare samarbete med våra nio kommuner. Under året har vi påbörjat en turné där VD Charlotta Heimersson besöker kommunstyrelserna och vårt biosfärteam besöker utvalda tjänstepersoner i varje kommun. Vi berättar om våra fokusområden och målen i biosfärområdets handlingsplan. Sedan diskuterar vi möjliga samarbeten med kommunerna. Under våren besökte biosfärteamet Sala kommun och Hedemora kommun.

NÄTVERKANDE OCH DELTAGANDE I ANDRAS AKTIVITETER

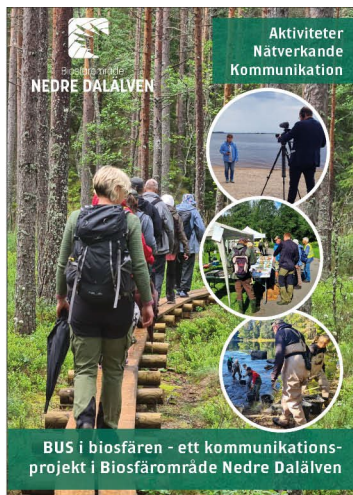
Varje år deltar vi i andras evenemang och aktiviteter för att nätverka, inhämta kunskap och sprida information om biosfärområdet. I år deltog vi bland annat som utställare på Sportfiskemässan i Jönköping, under Fiskeforum 2024 i Stockholm fanns vi på plats, liksom på informationsmötet i Tierp om den nationella planen för moderna miljövillkor för vattenkraften (NAP) som arrangerades av Länsstyrelsen Uppsala och kraftbolagen i nedre Dalälvsområdet. I Skutskär var vi åhörare när Vattenfall på inbjudan av Naturskyddsföreningen berättade om miljöanpassad vattenkraft i nedre Dalälven. I Bollnäs deltog vi i en inspirationsträff om Voxnan där man bland annat lyfte den nya restaureringslagen och hur man kan finansiera restaureringsprojekt. I Älvkarleby lämnade vi idéer och synpunkter under en workshop som Älvkarleby kommun bjöd in till kring deras nya fiskestrategi.

När Gästriklands besöksnäringdag hölls i Furuviik tog vi del av platsutveckling, värdschap och måltidsturism samt även AI som redskap för besöksnäringen. Vi fanns med på Naturvårdsverkets Vandringsledsforum i Umeå och på Företagardagen i Verket i Avesta, liksom på en inspirationskväll för besöksnäringen i Norduppland på Söderfors herrgård. Nätverksåret avslutade vi med adventsmingel hos MatVärden där vi fick veta mer om bland annat landskapsmåltider.

PROJEKT BUS (BEVARA UTVECKLA STÖDJA) I BIOSFÄREN

BUS i biosfären är ett leaderprojekt som startade 2017 och slutfördes aktivitetsmässigt hösten 2023. Under våren 2024 gjorde vi de sista administrativa redovisningarna till Jordbruksverket. Projektet blev sedan utvalt för revision på plats, så i augusti hade vi en revisor på besök i Gysinge som gick igenom projektet och slutgodkände vår rapportering. Syftet med BUS var att öka kännedomen om olika insatser för hållbar utveckling som pågår i vårt biosfärområde. Projektet skulle främja nätverkskontakter och samarbeten mellan personer och organisationer för hållbar utveckling.

BUS-projektet är sammanfattat i en broschyr som visar ett axplock av de hundratal aktiviteter som vi under projektets gång har arrangerat, deltagit i eller närvarit vid. Broschyren finns att ladda ner på www.nedredalalven.se. Kika under "Våra projekt". Du kan även beställa den från oss.

PRISUTDELNING - 2024 ÅRS ÖSTERSJÖPRIS TILL NEDA

Priset Alsbo Äggs Östersjöfond delas ut en gång per år till en organisation eller förening som verkar för att återställa, skydda och bevara Östersjöns miljö. För sjunde året i rad har Nedre Dalälvens Intresseförening fått pris ur fonden. Onsdagen den 16 oktober var vi på plats i Alsbo utanför Krylbo för att motta diplom och en prischek på 38 000 kr, samt för att äta tårta.

- Det är väldigt fint att få ta emot priset från Östersjöfonden, säger Lotta Heimersson. Extra kul i år var att vi kunde berätta om vårt arbete i projektet Supported by Nature där vi har skapat lärplats Olsbäcken. Bäckens mynnar i Östersjön i Älvkarleby kommun och här har vi haft ett fyrtiotal personer som deltagit i lärande aktiviteter kring hur man restaurerar ett strömmande vattendrag.

NEDA:S ÅRSANSLUTNING - JULMINGEL

I december bjöd vi in till traditionsenligt julmingel hos oss på kontoret i Gysinge. Drygt ett åttiotal kom, bland annat medlemmar, samarbetspartners, projektägare och andra goda bekanta, samt representanter från LAG och ur vår styrelse. Julbordet bestod av idel lokala råvaror mestadels från Biosfärområde Nedre Dalälven.

På plats berättade olika leaderprojekt och lokala företag om sina verksamheter. Prisbelönta LissEllas senap bjöd in till provsmakning och hade även försäljning. Flera organisationer som har fått stöd från Leader presenterade sin verksamhet: Heby AIF visade hur de bygger upp Tegelvallen efter översvämningen som drabbade dem förra året där stora delar av idrottsplanen och intilliggande byggnader förstördes. Gysinge Lyftet visade hur man arbetar med omprofilering och skyltning av Gysinge Bruk. Musteriet i Matsbo berättade om hur man mustat äpplen i bygden och Gysinge Bryggeri hade sin lokalproducerade öl till försäljning.

Vid mingelborden presenterade vi vår verksamhet. Malva och Lina berättade om Leaders ungdoms- och paraplyprojekt. Johan presenterade vårt arbete med fiskevård och fisketurism, Pia berättade om det LAG-ägda mat- och dryckesprojekt "Upplev smaken av Nedre Dalälven" samt om vårt hållbarhetskoncept "Biosfärmärkning", Tobbe talade om ledprojektet med utvecklingen av rekreationsleder i Nedre Dalälvsområdet och Elias och Magnus presenterade projektet Supported by Nature och arbetet där med att skapa lärplatser för restaurering av våtmarker och strömsträckor. Sist men inte minst hade vi nästan hela Biologisk Myggkontroll på plats som visade och berättade om sin omfattande året runt-verksamhet.

Bilden till vänster: Dagens julbord och -fika kom från småskaliga verksamheter i och runt i kring Nedre Dalälvsområdet. **Gysinge Wärdshus** stod för julbordet med råvaror från bland annat från **Alsbo ägg** i Avesta, **Skedvi Bröd** i Säter, **LissEllas senap** i Hedemora, **Vinnersjö Angus** i Hedesunda, **Ängsholmens Gårdsmejeri** i Harbo, **Hansjö mejeri** i Orsa och **Böle Grönsaker** i Ockelbo. Den goda glöggen var vildmarksglöggn från **Muddus Hjortron** i Avesta, kaffet från **Törnlands Kafferosteri** i Sala och saffransmazarinerna från **Schelins Bageri och café** i Sala bakat på mjöl från **Stora Hällsta Kvarn** med mandelmassa från **Valdängårdens mandelmassefabrik** i Köping. Julmust och lättöl levererades av **Leufstabruk Bryggeri** i Tierp och **Stjernesund Bryggghus** i Stjärnsund, Hedemora. Bilden till höger: Sören, Roger och Britt-Mari (utanför bild) från Alsbo ägg får höra om arbetet med lärplatser kring naturbaserade lösningar som vi gör i Projekt Supported by Nature.

NEDA:S MEDVERKAN I EXTERNA ORGAN

Under året har NeDa deltagit i sammankomster och utredningsgrupper rörande regionens eller delar av regionens utveckling, bland annat:

DALÄLVENS VATTENVÅRDSFÖRENING

Dalälvens Vattenvårdsförening huvuduppgift är att genom ett omfattande kontrollprogram svara för recipientkontroll i hela Dalälvens avrinningsområde och dess mynningsområde. Medlemmar utgörs av alla kommuner inom avrinningsområdet och större industrier. NeDa:s VD Lotta Heimersson ingår i styrelsen. Dalälvens Vattenvårdsförening har påtagit sig att vara huvudman för Dalälvens Vattenråd (en följd av EU:s vattendirektiv), i vars styrgrupp NeDa ingår.

DALÄLVENS VATTENRÅD

Vattenrådet har sedan 2010 administreras av Dalälvens Vattenvårdsförening. Under 2024 lämnades huvudmannskapet över till Nedre Dalälvens Intresseförening.

Dalälvens vattenråd omfattar hela Dalälvens avrinningsområde och är ett forum där olika intressenter inom ett vattenrådsområde samverkar för att främja en helhetssyn på vattenresurserna. Genom att samla lokal kunskap, stödja lokala initiativ och öka medvetenheten om vattenfrågor arbetar vattenrådet för en hållbar förvaltning av Dalälven och dess avrinningsområde.

En av Dalälvens vattenråds huvudsakliga uppgifter är att anordna en årligt återkommande vattendag. Här träffas intresserade för att ta del av och diskutera ett tema som är satt för dagen. Vattendagen 2024 ersattes till förmån för deltagande på Vattenrådets dag. Planering för Vattendagen 2025 påbörjades under hösten.

FÄRNEBOFJÄRDENS NATIONALPARK

NeDa har fortsatt ett samarbetsavtal med Färnebofjärdens nationalpark, vilket ger oss möjlighet att arrangera aktiviteter i nationalparken.

NeDa deltar normalt i de möten som förvaltningen för Färnebofjärdens nationalpark kallar till under året, i år hölls ett möte i december. På nationalparksrådets möten brukar deltagarna informeras om och diskutera frågor som bland annat rör skötsel och förändringar av parkens anläggningar, den minskande fiskgjusepopulationen, naturvårdsbränningar, lövskogsskötsel och friluftsliv.

ÖVRIGA

NeDa är sedan 2015 medlem i Naturturismföretagen. Genom medlemskapet uppdateras vi fortlöpande om naturturism och kvalitet. Vi är också medlemmar i det riksomfattande nätverket SwedenFishing. I år deltog vi som utställare i deras monter på Sportfiskemässan i Jönköping.

NYTT KRING BIOSFÄRMEDARBETARE

EN FÖRGRUNDSGESTALT KRING BIOLOGISK MYGGBEKÄMPNING DRAR SIG TILLBAKA, JAN O. LUNDSTRÖM GÅR I PENSION

År 2000 började Jan O. Lundström tillsammans med Martina Schäfer att lägga grunden till det framgångsrika och starkt lokalt förankrade arbetet med myggbekämpning i Nedre Dalälvsområdet. Det hela kom ganska snart att utveckla sig till en mycket kompetent och drivande organisation, Biologisk Myggkontroll, där verksamheten sedan länge pågår året runt med tillståndsansökningar, den unika egenkontrollen, forskning, utvecklingsarbete, bekämpning och mer därtill. Efter mer än tjugo år som verksamhetsledare tog Jan hösten 2023 steget tillbaka och Christian Blue, tidigare myggbekämpningstekniker, tog över. Under 2024 har Jan trappat ner ytterligare och han gick under hösten 2024 i pension.

- Styrelsen, kollegorna och jag tackar Jan för ett oerhört gediget arbete med mängder av positiv energi och för många goda samtal och fina stunder, säger Lotta Heimersson, VD för NeDa. Martina Schäfer känner Jan bäst av oss alla och vi bad därför henne berätta om deras samarbete under åren. Även Ingrid Bergman som har stått vid fronten för bygdens kamp mot myggen i decennier och som har uppvaktat ministrar i Stockholm delar några minnen från samarbetet med Jan genom åren. Ingrid's efterträdare som ordförande i Föreningen för myggbekämpning, Stina Persson, berättar om sitt första möte med Jan och Martina.

Från vänster: Under perioden 2008-2011 var Jan O. Lundström ordförande för den europeiska delen av Society for Vector Ecology. Här öppnar Jan konferensen i Wroclaw i Polen 2010. Under åren 2017-2018 blev han sedan vald som ordförande för European Mosquito Control Association. | Nordmyran, Tärnsjö i Heby kommun, 2015. Jan fångad på bild av Martina under en av de tusentals fältdagar i översvämningsområdena i Nedre Dalälvsområdet som han och teamet gjort under åren. Här kontrollerar Jan och Martina översvämningen på Nordmyran just innan kläckningen av översvämningsmygglarver har kommit i gång. | Sommaren 2009 möttes Jan och Martina av ett plakat utanför den lokala matvarubutiken i Österfärnebo – en av många tacksamhetsyttringar över arbetet som Biologisk Myggkontroll utför.

EN PERSONLIG TILLBAKABLICK AV MARTINA SCHÄFER, JANS MÅNGÅRIGA KOLLEGA

- Jan och jag träffades första gången på en konferens i Barcelona för 30 år sedan, hösten 1994, berättar Martina Schäfer. Då var han forskare på Smittskyddsinstitutet och jag hade just skrivit klart mitt diplomarbete i biologi. Några år senare blev jag hans doktorand på Uppsala universitet. Inför sommaren 2000 planerade vi en studie om stickmyggdiversitet i olika våtmarkstyper och hamnade i Österfärnebo. Resten är som man säger historia ...

- Det har hänt mycket under dessa år, fortsätter Martina. Vi har fått kämpa en hel del men tillsammans har vi också lyckats hålla

humöret uppe och inte ge oss. Jan har resonerat oförtröttligt med myndighetspersoner, andra forskare, journalister, lokalbefolkningen och alla andra som kommer med frågor. Han har tagit fram fakta, skrivit yttrande, rapporter, miljökonsekvensbeskrivningar och uppfunnit "humankonsekvensbeskrivning", en sammanställning om hur myggbekämpningen eller utebliven bekämpning påverkar människor som komplettering till fokuseringen på miljön. Detta är ett bra exempel på hans sätt att inte foga sig i det som begärs av en myndighet, eller någon annan för den delen, utan att i stället lägga till egna idéer och tillhandahålla information som är väsentlig för en mer komplett beskrivning. Ett annat av Jan myntat favorituttryck är "ekologisk kirurgi" för att beskriva hur myggbekämpning med Bti fungerar.

- Jan har en enorm drivkraft för det han brinner för, säger Martina. Vårt arbete har inte varit ett vanligt åttatimmars jobb, och visst har det varit slitsamt ibland. En viktig del har alltid varit varför vi gör detta – för att hjälpa befolkningen mot myggen, för att kunna leva, bo, verka och trivas i området. I byarna vid Nedre Dalälven vet nog de flesta vem Jan Lundström är. Några har blivit goda vänner och många koppar kaffe har druckits på spontana besök. I november tackade vi av Jan med en överraskningsfest i Gysinge. Han trodde det var vår årliga "myggfest" där vi tackar alla som har jobbat med oss under säsongen. Det blev en lyckad överraskning med tidigare medarbetare, samarbetspartners och många vänner på plats.

- Nu går vi in i en ny era utan Jan i en ledande roll, avslutar Martina. Efter mer än tjugo år är Biologisk Myggkontroll en etablerad verksamhet och mycket har blivit lättare. Personalstyrkan är uppe i nio personer. Visst finns det fortfarande utmaningar, men Jan har lämnat över en stabil organisation som ska klara sig. Och så finns han fortfarande kvar på deltid och är alltid tillgänglig för frågor och rådgivning. För mig personligen har Jan varit min vän, kollega och bollplank för alla frågor i livet, alltid tillgänglig och redo att hjälpa. Och som tur är har vi fortfarande några gemensamma projekt på gång.

INGRID BERGMAN – TIDIGARE ORDFÖRANDE I FÖRENINGEN FÖR MYGGBEKÄMPNING

- Jan Lundström har tillsammans med Martina varit väldigt viktiga personer för oss som bor i Nedre Dalälven, berättar Ingrid Bergman, tidigare ordförande i Föreningen för Myggbekämpning. Tack vare Jans enorma arbete och engagemang har vi fått ett drägligare liv sedan vi fick myggbekämpningen. Han har alltid tålmodigt lyssnat på befolkningens klagomål om mygg och han har också lärt oss mycket om olika myggor så det finns nog inga andra som kan så mycket om mygg som vi i Nedre Dalälvsområdet.

- Jan är också den person som hjälpte myggföreningen med information så vi kunde sprida och besvara frågor till allmänheten, fortsätter Ingrid Bergman. Jan har även hjälpt oss att få ut våra åsikter till olika myndigheter samt att vi har fått medverka på olika möten som till exempel i riksdagen och hos länsstyrelsen. Han har alltid ställt upp när vi har kallat till informationsmöten, något som varit väldigt uppskattat. Jan har efter alla år blivit en personlig vän till många i området, en vän som många av oss alltid kommer att ha i sitt hjärta fyllt av tacksamhet!

STINA PERSSON, ORDFÖRANDE I FÖRENINGEN FÖR MYGGBEKÄMPNING

- När vi flyttade till vårt hus i Hyttön hade vi först en bra sommar utan mygg, men nästkommande sommar, 2015, var helvetisk, berättar Stina Persson. Vi pratade med våra grannar och de sade att "Det brukar vara så här, på sommaren sitter man inne och ser på TV". Jag tänkte inte sitta inne utan tog kontakt med Biologisk Myggkontroll.

- När Jan och Martina dök upp hos oss så berättade de om processen för myggbekämpning och sade också att det kommer ordna sig, säger Stina. Det kändes som en befrielse. Det fanns engagemang, vilja och kompetens, precis som det behövdes för att få till en långsiktig bra åtgärd. Tack vare Jan, Martina och de andra på Biologisk Myggkontroll är inte nedre Dalälven ett dött område med mygg utan en levande bygd där människor och djur kan fortsätta leva, precis som det ska vara.

EN AV NEDRE DALÄLVENS FÖRKÄMPAR LÄMNAR ÖVER, HENRIK THOMKE GÅR I PENSION

Det är många i NeDas nätverk inom fiske, fisketurism och fiskevård samt besöksnäring och friluftsliv som under de senast tjugo åren har haft uppskattade möten med vår projektledare Henrik Thomke. Henrik har varit en klippa i organisationen som med stor drivkraft och kärlek för landsbygden, naturen och människorna tagit sig an utmaningar i biosfärområdet. Åtskilliga nätverksträffar, kompetensutvecklingsdagar och dialogmöten kring svåra frågor har haft Henrik som initiativtagare, processledare och moderator. Han har visat en fingertoppskänsla för vad entreprenörerna i biosfärområdet behöver och önskar för att bli mer attraktiva och konkurrenskraftiga, delvis tack vare gedigen erfarenhet och ständigt uppdaterat kunnande inom turism och besöksnäring, men också till stor del beroende på att Henrik alltid lagt sig vinn om att vara ute i fält och där med stort engagemang vara inlyssnande, närvarande och nyfiket frågvis. För oss är Henrik en kär kollega som under en tid har trappat ner, men ändå har vi bara knappt accepterat att vi inte längre får höra hans lugna, metodiska stämma på våra kanslimöten och ta del av hans visdom i våra projektmöten.

- Styrelsen, kollegorna och jag önskar Henrik ett stort varmt lycka till med det nya livet, säger Lotta Heimersson, VD för NeDa. Vi hoppas att få engagera Henrik i små inbrott om tid och lust finnes. Vi vet att Henriks gärningar har satt avtryck i biosfärområdet och därför har vi bett några kollegor och aktörer ifrån våra nätverk att dela något om sina möten med honom.

Från vänster: I det europeiska Leaderprojektet Slow Trips där åtta Leaderområden samverkar har Henrik som projektledare paketerat och marknadsfört småskaliga upplevelser med genuina människor i autentiska miljöer. Här rullar Henrik köttbullar med "nonna" under ett studiebesök på Masserina Cantina Crocco strax utanför Montalbano. Det är en bo-på-lantgård-upplevelse med vingård och fruktträdgård med matlagingsupplevelse och åtta stuglägenheter samt en mindre restaurang. | Vid otaliga tillfällen har Henrik fattat mikrofonen för att bland annat informera och moderera i olika sammanhang. Här genomförde vi en temadag i Gävle om säl och skarv i samarbete med Havs- och vattenmyndighetens projekt "Ekosystembaserad havsförvaltning" i pilotområde Södra Bottenhavet. Henrik för stora delar av programplaneringen tillsammans med projektledningen för pilotområdet. | Matilda Fors på Avesta Tidning fångade Henrik på bild vid Tyttboforsarna. Bilden togs i samband med en artikel om det underlag som NeDa i samarbete med en rad fiskevårdsområdesföreningar och länsstyrelserna tagit fram. Syftet med underlaget är att lättare få överblick och skapa samsyn hos medlemmarna inför beslut om en förenklad fiskeförvaltningsplan.

KARIN BENGTSGÅRD, EKOTURISMENTREPRENÖR INOM FISKE OCH ÄLVNÄRA BOENDE

- Dagen jag blundat för är här, min och många andras stöttepelare i de mest skilda frågor, Henrik Thomke, lämnar sitt yrkesliv för att vandra vidare i livet med glid på skidorna som alltid på spåret framåt, säger Karin Bengtsgård som tillsammans med sin man Börje Tollvik driver Bengts B&B och Tyttbo forsfske. Henrik kan bäst sammanfattas med organiserad, systematisk, uthållig och målmedveten. Inget lämnas åt slumpen då Henrik skrider till verket tyst, punktligt på plats.

- Mitt första möte med Henrik var då seklet ännu var ungt och digitalisering inte var utvecklat och Bo på Lantgårds kvinnliga verksamhetsutövare marknadsförde sig genom en katalog samt några få egna hemsidor, fortsätter Karin. Runt bordet på Hedgården i Rot hade dessa kvinnor med brett spektra av inriktning och omfattning av verksamheter samlats för att i studieform utveckla sina verksamheter. Punkten paketering stod på programmet och in i rummet gör Henrik entré och presenterar sig som projektledare för Idre turism. Det ena efter det andra overhead-bladet visas på duken för den gapande församling som redan från början hade iklätt sig en kritisk inställning till ämnet. Samarbete med aktörer i närområdet samt att deras produkter skulle paketeras som ett enda erbjudande, förkastade vi i sällskapet som tidsödande, när värden bara kan tipsa gästen om andra aktiviteter i närområdet utan extra besvär. Henrik förde ämnet paketering med outtröttlig metodiskhet till vi mötesdeltagare slutligen började lyssna och ett frö till utveckling slog rot.

- Kort därefter mötte jag Henrik hos NeDa som anställd, berättar Karin. Där har jag så många gånger deltagit i olika aktiviteter och ständigt mött Henriks metodiska genomtänkta förberedande arbete. Vare sig det har handlat om att fylla i mallar till olika hemsidoprojekt eller deltagande i studiedagar så har Henriks tysta förberedande effektivt systematiserande gett resultatet. Givetvis har studiedagar och aktiviteter följts upp av översänt material från Henrik. Vildmarksmässor i Sverige och mässor utomlands i Holland, Polen och många flera länder har passerat med Henrik som ett av områdets ansikten ut mot världen, alltid med väl förberett material för besöksanledning till vårt område.

- Sist men inte minst tror jag mig veta att den från början måttligt fiskeintresserade Henrik har för området gjort ett mycket avgörande och betydelsefullt arbete med fiskevårdsområdenas gemensamma utveckling, hävdar Karin. Han har också i fiskeprojekten höjt kunskapen, utbildningsnivån och miljömedvetenheten. Henriks arbete med överklagan av senareläggningen av den nationella planen för vattenkraftens miljövillkor är i mina ögon det mest betydelsefulla slitvargsarbetet som har oöverskådlig betydelse inför framtiden i området.

RENATA KÜNZ, PRISBELÖNT CAMPINGFÖRESTÅNDARE OCH UPPLEVELSEENTREPRENÖR

- Vi har alltid haft ett bra samarbete med Henrik, säger Renata Künz, föreståndare för Hedesunda Camping. Han har varit väldigt bra på att komma på lösningar. Jag tycker att Henrik har betytt mycket för det här området och särskilt när det gäller fiske och fiskevård. Han är bra på att nätverka och under NeDa-dagarna såg han ofta till att människor kom i kontakt med varandra.

LENA WÄNKKÖ, NÄRINGSLIVSENHETEN, TIERPS KOMMUN

- Henrik har jag känt sedan mitten av 90-talet när jag kom till Lövstabruk i Norduppland för att, tillsammans med vänner och sambo, driva brukets värdshus med konferens och övernattnig, berättar Lena Wänkkö, koordinator för näringsliv och turism på näringslivsenheten i Tierps kommun. Henrik och jag deltog då i en utredning om möjliga utvecklingsvägar för bruket. Genom åren som följde därpå korsades våra vägar då och då. Sedan 2007, när jag började på Medborgarservice i Tierps kommun, har mötena och samarbetena varit återkommande.

- Tillsammans har jag, och flera med mig, sett hur Henrik, outtröttligt har fortsatt med att utveckla så väl platser som människor, fortsätter Lena Wänkkö. Utan Henrik vet jag inte om jag hade haft mitt stora intresse för besöksnäringen efter att jag själv slutade som egen företagare.

- Ordet projekt och viljan att sammanföra människor med varandra och stötta och uppmuntra dem i deras utveckling, är någonting jag alltid kommer att förknippa med Henrik, säger Lena. Alla goda samtal och kluriga insikter sparar jag inom mig och nyttjar för att själv, utifrån mina förutsättningar, vara till nytta för den näring som har så stor betydelse inom bland annat Biosfärområde Nedre Dalälven.

DANIEL BRELIN, LÄNSFISKEKONSULENT, LÄNSSTYRELSEN UPPSALA

- För mig har Henriks insatser med arbetet med koppling till fiskevårdsområdena varit väldigt imponerande, säger Daniel Brelin, länsfiskekonsulent hos Länsstyrelsen Uppsala. Det var från början svårjobb och även till viss del ifrågasatt men Henrik har lyckats vända det till något väldigt positivt. Som initiativtagare och projektledare har Henrik gett den lokala fiskförvaltningen nytt liv och både styrelser och medlemmar har blivit fullmatade med mer kunskap. Utöver detta så finns det idag en rad olika mål där alla är överens och det finns dessutom samarbeten mellan områdena vilket givetvis ger synergieffekter, avslutar Daniel. Det här har varit viktigt inte minst med tanke på kommande omprövningar av vattenkraften.

JOHAN HEDIN, HENRIKS KOLLEGA UNDER 18 ÅR

- Henrik har varit med mig på NeDa under hela mitt arbetsliv, säger Johan Hedin, mångårig kollega till Henrik. Det var därför en märklig känsla för mig när han skulle gå i pension. Henrik var också den som tog mig under sina vingar när jag började på NeDa sommaren 2006. Jag var fortfarande student i Uppsala vid den tiden. På morgnarna stod Henriks turkosa Audi utanför min port på Rackarberget. Det var en extremt tyst och bekväm bil, och det hände både en och två gånger att jag somnade till på vägen till eller från Gysinge. Ja, det var kanske inte bara bilens fel, utan också att jag inte helt hade släppt studentlivet ännu. Henrik kommenterade aldrig det, vilket jag som ny medarbetare var tacksam för.

- Jag träffade många andra trevliga kollegor på NeDa, men det var Henrik som kom att bli min mentor, fortsätter Johan Hedin. Han gav mig nästan omedelbart ett stort förtroende. Om det inte hade varit för det förtroendet, hade jag nog inte blivit kvar så länge på NeDa. Men jag märkte snart att besöksnäring och landsbygdsutveckling faktiskt både var givande och utmanande. De första åren kämpade vi med Citybreak – det första riktigt stora bokningsverktyget i Sverige. NeDa var tidigt ute med bokningssystem och i efterhand kanske vi var något år för tidiga. Det var inte alltid våra aktörer i området såg vinningen med det, och på huvudkontoret i Göteborg slet de nog sitt hår ibland för att förstå sig på oss. Henrik, med sitt turistiska perspektiv, försökte förmedla hur paket borde sättas ihop, samtidigt som jag satte press utifrån min tekniska förståelse. Vi kompletterade nog varandra ganska bra där. Citybreak blev framför allt ett viktigt verktyg för oss att kompetensutveckla, inte minst mindre aktörer, kring prissättning, marknadsföring och bokningsvillkor med mera. Henrik var redan expert på det där, och det var inte bara aktörerna som fick ta del av den expertisen. Det mesta jag kan om besöksnäringen idag lärde jag mig under de där åren med Henrik.

- Henrik och jag har arbetat tillsammans i en rad olika projekt genom åren, berättar Johan. Det största och mest ambitiösa var det Nationella turistfiskeprojektet, sedermera Sweden Fishing ekonomisk förening. Ett nationellt projekt med medverkande leaderområden från hela Sverige som ville lyfta svenskt fritidsfiske för europeiska besökare. Det var några väldigt spännande år där planen för projektet initialt mejslades ut av Henrik, Kalle Hedin, Henrik Larsson och mig själv. Henrik blev projektledare, Kalle blev ordförande, Larsson fick en bred roll och jag arbetade huvudsakligen med uppbyggnaden av webbplattformen och den digitala strategin. Under projekttiden arbetades det samtidigt för fullt i olika leaderområden runt om i Sverige. Henrik for kors och tvärs över landet på möten med projektledare från respektive områden. Han medverkade också på en lång rad mässor ute i Europa tillsammans med våra aktörer, ofta med Henrik Larsson och ibland med mig vid sin sida. Jag känner de flesta större aktörer som arbetar med svenskt fritidsfiske och kan med ganska stor säkerhet säga att det inte finns någon i Sverige med bredare erfarenhet än Henrik av mässor kopplade till marknadsföring av fritidsfiske.

- Under åren 2016–2018 arbetade vi tillsammans i två projekt kopplade till framför allt fiskevård i Nedre Dalälven, men också mer övergripande kring fiskets intressenter, berättar Johan. Det första projektet tog sitt avstamp i ett samverkansbehov som fanns kring de nya moderna miljövillkor som planerades och senare antogs av regeringen 2020 i den Nationella planen (NAP:en). I projekten samverkade vi med allt från LIV – Laxfisk i Nedre Dalälven och Hållbar vattenkraft i Dalälven till områdets fiskevårdsområden, kraftbolag, turistentreprenörer, markägare och kommuner. Henrik fortsatte att arbeta aktivt med de här frågorna fram till sin pension, även efter att jag återgått till att arbeta mer med besöksnäringen. Den, i mitt tycke, största bedriften från Henriks sida inom detta område – ja, kanske under alla hans år på NeDa – är hans arbete med att få prövningsplaneringen för NAP:en i Nedre Dalälven tidigarelagd. Utan Henriks intensiva arbete med berörda kontakter och samordning av skrivelser till Havs- och vattenmyndigheten och Energimyndigheten hade datumet legat kvar. I stället tidigarelades prövningsperioden med cirka 15 år.

- Jag hoppas och tror att Henrik kommer att göra något inbrott ibland, utifrån sin expertis, när vi på NeDa och i biosfärområdet tar över stafettpippen, avslutar Johan och tillägger: "Tack för de här åren, Henrik!"

KALLE HEDIN, TIDIGARE VD FÖR NEDA / ORDFÖRANDE I LAG LEADER NEDRE DALÄLVEN

- Jag lärde känna Henrik redan 1988 då han som turistintendent i Tierps kommun och jag för Nedre Dalälvens Intresseförening / NEDAB (NeDa) tog initiativ till Söderforsgruppen, berättar Kalle Hedin, tidigare VD under många år på NeDa. Gruppen kom att bestå av föreningslivet och företag. Tongivande var fiskevårdsföreningen, hembygdsföreningen och Söderfors båtsällskap. NeDa hade blivit redare för Timmerbogseraren Ymer. I och med bildandet av Söderforsgruppen överlät NeDa båten till Söderfors båtsällskap. Vi såg också till att en lång flytbrygga över den från älven avsnärjda Hjällskön kunde anläggas för fiske.

- Henrik försvann under några år för turistverksamhet i Idre, fortsätter Kalle Hedin. Men han hade blivit fäst vid Nedre Dalälven och vi höll tät kontakt. År 2004 anlätades Henrik i NeDa-arbetet, som sedan 2001 fått ökade resurser genom att nu även Leader Nedre Dalälven tillkommit. Henrik blev kvar som anställd ända fram sin pensionering. Först tog Henrik tag i den snabba utvecklingen av IT inom turismen. Många seminarier med flertalet turismverksamheter i Nedre Dalälven blev det.

- 2010 startade ett nationellt turistfiskeprojekt med NeDa som projektägare och Henrik som projektledare och undertecknad som ordförande, berättar Kalle. I projektet ingick cirka 100 turistfiskeföretag från hela Sverige. Projektet övergick till Sweden Fishing ekonomisk förening.

- Henriks avslutning i NeDa kom att främst handla om den Nationella planen för omprövning av vattenkraft, avslutar Kalle. I det sammanhanget har Henrik gjort ett ovärderligt arbete för insatser för att åter få upp havsvandrande fiskarter i Nedre Dalälven.

PROJEKT DRIVNA AV LEADER NEDRE DALÄLVEN

Här berättar vi om projekt som drivs av Leader Nedre Dalälven och som kopplar an till det biosfärbete som bedrivs av NeDa.

SLOW TRIPS (PROJEKT FÖR HÅLLBAR BESÖKSNÄRING OCH FRILUFTSLIV)

Slow Trips är ett internationellt samarbetsprojekt inom besöksnäringen där Leader Nedre Dalälven samarbetar med åtta andra Leader-områden från Litauen, Luxemburg, Tyskland, Österrike och Italien. Syftet med projektet är att på ett strukturerat sätt och genom internationellt samarbete lyfta fram det unika, äkta och genuina i de deltagande områdena, med fokus på kulturarv och natur. Centrala begrepp inom Slow Trips är "participation" (deltagande), "meet the locals" (träffa lokalbor) och "storytelling" (berättande).

Projektet har utvecklats under de senaste åren och under det gångna året har vi fått en tydligare bild av både utvecklingspotentialen och utmaningarna. En viktig lärdom från andra deltagande områden är hur "storytelling" kan användas för att lyfta lokal identitet och det genuina i allt från historia, kultur och mat till natur. Detta blev särskilt tydligt under en studieresa till Umbrien, Italien, som genomfördes 5-8 november och där nio aktörer från vårt område deltog.

- Vi fick bland annat äta middag med en italiensk familj, skörda oliver och se hur olivolja produceras, leta tryffel och lära oss om det hantverket, berättar Johan Hedin, projektledare för Slow Trips. Vi fick även se hur besöksnäringen kan samarbeta med ideella föreningar, såsom bygdegårdsföreningar och lokala utvecklingsgrupper, på sätt som är ovanliga i Sverige men som inte bara stärker produkterna utan även ökar den sociala hållbarheten.

Med på resan fanns representanter för Sivans fiske, Husbyringen, Fallingetorp för folk och fä, Kustvy, Klosters herrgård, Wallerängs Lantbruk, Sala Silvergruva, Leufstabruk bryggeri och LK Saluhall/Älvkarleby lax och vilt och Leader Nedre Dalälven. Flera goda kontakter knöts mellan företagen och idéer om samarbete uppstod.

UNG I NEDRE DALÄLVEN 2.0 (UNGDOMSPROJEKT)

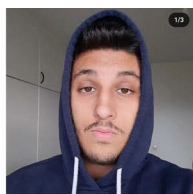
Projekt Ung i Nedre Dalälven 2.0 är Leader Nedre Dalälvens huvudsakliga ungdomssatsning i området och riktar sig till målgruppen 13 till 25 år. Projektet som startade i april 2022 drivs av Malva Lindblom, projektledare och ungdomscoach, med uppdrag att sprida information om projektet, coacha unga att själva genomföra aktiviteter och administrera projektet och ungdomarnas aktiviteter. Projektet skulle avslutas april 2024 men är förlängt till mars 2025.

I projektet har sedan starten tjugofem ungdomsprojekt blivit godkända, tjugotre har genomförts av ungdomar. Fyra nätverksträffar i Hedesunda, Heby, Tierp och Hedemora har gått av stapeln och ytterligare en planeras att äga rum i Gysinge i januari. Flera temakvällar runtom på fritidsgårdarna i området har genomförts.

- Under sommaren fick fyra ungdomar möjligheten att vara ung influenser för Ung i Nedre Dalälven 2.0 på vårt konto på Instagram, säger Malva Lindblom projektledare. Där visade de upp sin vardag och tipsade om sina favoritställen där de bor. Unga influenser är ett koncept flera leaderområden haft tidigare, detta år var första gången som vi på Leader Nedre Dalälven testade det.

24

17
Gillas av nedredalalven och andra
unginedredalalven2.0 Hej jag heter Teim och jag

1

12

”Det blir som att epor bidrar till
vänskap med samma intresse! Det är
så mysigt att bara åka runt, ta långa
sena road trips och att bara stå och
umgås”. / Minelle, Heby

Från höger till vänster: TUVA-LISA berättade om hennes smultronställen i Älvkarleby och så visade hon filmer från träningar i Älvkarleby Vattenskidklubb. Senare under sommaren tog hon guld i junior-EM i vattenskidor. Grattis Tuva-Lisa! Basket var ett tema i inslagen från **TEIM** i Avesta, men också besök på Verket och rundvandringar delade han på kontot. **ALBIN** brinner för fisket på Nedre Dalälven, något som han under sin vecka med kontot delade med sig i form av många lyckade fångster. **MINELLE** skrev om sin vardag i Heby, bland annat om hur hon kämpat för AM-kortet och hur hon uppskattar vänskapen som odlas genom EPA-kulturen.

Sandvikens Kommun

Biosfärområde Nedre Dalälven

Nedre Dalälvens Intresseförening (NeDa)
Nedre Dalälvens Utvecklingsaktiebolag (NEDAB)

www.nedredalalven.se, info@nedredalalven.se

Biosfärområde
NEDRE DALÄLVEN